

Kötelességteljesítésért életfogytiglan

(Life in Prison for Doing One's Duty)

Absztrakt

A II. világháború után a Szovjetunió hadseregével érkező Kommunista Magyarországi Pártjának vezéralakja ROSENFELD (RÁKOSI) Mátyás pártja és a magyar baloldal számára úgynevezett „szalámi taktikát” hirdetett meg. Ennek az volt a lényege, hogy — a meglehetősen csekély erőt felmutató baloldal a szovjet haderő védőszárnyai alatt — a polgári erőknek mindig csupán egy szeletét támadja, melynek a fölmorzsolása után kerülhet sor a következő szelet elleni támadásra. E „szalámi taktika” első célpontjai között szerepelt a Magyar Királyi Csendőrség, mint a polgári magyar állam egyik legszilárdabb támasza. A magyar kommunisták a csendőrséget alkalmatlannak találták arra, hogy a célul kitűzött proletárdiktatúra államának rendfenntartó struktúrájába integrálják. Ebből fakadóan a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományát drasztikus módszerekkel üldözték, többnyire valótlanságokon nyugvó koncepciók perек keretében szigetelték el a társadalomtól.

Kulcsszavak

Népbíróság ; csendőrség ; Kommunista Magyarországi Pártja ; koncepciók per ; kommunista hatalomátvétel

Abstract

Following the conclusion of WWII, Mátyás ROSENFELD (RÁKOSI), leader of the Party of Communists in Hungary who had arrived along with the Soviet Army, announced the implementation of so-called “salami tactics” to benefit his party and the Hungarian leftwing. The point of these tactics was for the rather weak Hungarian leftwing (under the protective wing of the Soviet Army) to cut off the bourgeois forces in Hungary one at a time (like a stick of salami being sliced up). Among the initial targets of these salami tactics was the Hungarian Royal Gendarmerie, which was one of the strongest points of support for Bourgeois Hungary. The Hungarian Communists considered the Gendarmerie to be unsuited to play the role of police in their developing proletarian dictatorship. As a result, the personnel of the Hungarian Royal Gendarmerie were hounded by drastic methods, which primarily came in the form of being targeted for show trials on false pretenses, resulting in their isolation from broader society.

Key words

People's Tribunal ; gendarmerie ; Party of Communists in Hungary ; show trial ; Communist takeover

Csendőrsorsok 1945 után

A Magyar Királyi Csendőrség működéséről, történetéről viszonylag gazdag szakirodalom¹ áll az érdeklődők rendelkezésére. Az azonban alig ismert, hogy a rendvédelmi szervezet 1945-ös – politikai okokból történő – feloszlása után mi történt a volt csendőrökkel.²

A csendőrök II. világháború utáni sorsát vizsgálva elsőként meg kell említenem azt az intézményt, amely a volt csendőrségi személyzet ezreinek sorsát meghatározta. „A volt csendőrségi személyek igazolására alakult különleges igazolóbizottság”-ot azzal az 1945. V. 10-én kihirdetett rendelettel hozták létre, amellyel megszüntették a 65 éves múltú rendvédelmi testületet. A bizottság tagjait „az egyes politikai pártok országos vezetősége”, vagyis a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) pártjai, és a Szakszervezeti Tanács jelölte ki.³

A jogszabály nem írta elő, hogy kötelező benyújtani az igazolás iránti kérelmet a különleges igazolóbizottságnak. Ezzel magyarázható, hogy a világháború után Magyarországon tartózkodó, mintegy 16 000 csendőr közül – kutatásaim szerint – 1949. végéig csak mintegy 7400 volt csendőr nyújtotta be az igazolás iránti kérelmét, közülük a bizottság – a Magyar Közlöny szerint – 465 személyt nyilvánított „igazoltnak” (ezeknek egy jelentős része azonban vagy nyugdíjas volt, vagy korábban elhunyt, és az özvegy nyújtotta be az igazolás iránti kérelmet).

A fenti jogszabály szerint azt lehetett „igazoltnak” minősíteni, aki „a) a németellenes ellenállási mozgalomban személyesen és hatékonyan részt vett; b) az ország felszabadulása előtt működött kormányok törvényeivel, rendeleteivel, intézkedéseivel és utasításaival tevőlegesen vagy szolgálati mulasztással szembe fordult, vagy c) bár szolgálatát ellátta, tényleges segítséget nyújtott demokratikus szervezkedéseknek, vagy azokban résztvevő egyéneknek.”⁴ – vagyis 1945 előtti értelemben megszegték a törvényeket, sőt, az esküjükben vállalt kötelezettségeiket is.

*

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) : <https://orcid.org/0000-0003-1421-7457>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
- Ópusztaszer National Heritage Park = Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark.
- Committee of National Remembrance = Nemzeti Emlékezet Bizottsága
- Móra Ferenc Museum Szeged = Szegedi Móra Ferenc Múzeum

@: pinczegabor@gmail.com

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2018. I. 21.

Date of acceptance = elfogadás dátuma : 2018. IV. 19.

DOI : 10.31627/RTF.XXVIII.2018.55N.95-118P

A „nem igazolt”-nak nyilvánított mintegy 7000 volt csendőrnek (és azoknak, akik be sem nyújtották a kérelmüket az igazolóbizottságnak), valamint hozzátartozóiknak az illetményét, nyug- és kegydíj igényét megszüntették. Mivel a tiszthelyettesek és a legénységi állományúak döntő többsége paraszti származású volt, 1945 után legtöbbjük földművelésből próbálta eltartani önmagát és a családját. Azok, akik – a rákosista-kádárista propaganda szerint – „kiszolgálták a Horthy-fasiszta rendszert”, eleve nem számíthattak arra, hogy képességeiknek, tudásuknak, iskolázottságuknak megfelelő álláshoz juthatnak. *„Azok a csendőrök, akik a deportálástól és a bírósági eljárásoktól megmenekültek, a »felszabadulás«-t követő években segéd munkásokként tudtak csak elhelyezkedni. Fizetésük a létminimum fenntartására szolgált, életük örök rettegés volt. Senki nem merte vállalni azt a kockázatot, hogy értelmi nivójukhoz méltó munkahelyre betegeye őket, mert ez az 1950-es évek legveszélyesebb játéka volt.”* – írta az a volt csendőr százados, aki 1948-ban menekült nyugatra.⁵

A volt csendőrökkel szemben 1945-től kezdve számos retorziót „fogatosítottak”. Az enyhébbek közé tartozott a rendőrhatalmi felügyelet (ref.), amely több évig is tarthatott, és/vagy a rendőrhatalmi őrizet, vagyis az internálás. Internálással sújtották szinte az összes nyugati hadifogságból visszatért⁶ csendőrt, de azokat is, akiket népbíróság elé állítottak, ám ott fölmentették őket.

A csendőrök egy része nem úszta meg ref.-fel vagy internálással, mert „népellenes” és/vagy háborús bűntett elkövetése miatt a népügyészség vádat emelt ellenük. A „háborús főbűnösök” kategóriájába 31 csendőr tartozott, háromnegyedüket az „újvidéki razzia” miatt vonták felelősségre. Közülük hetet halálra ítélték, és kivégeztek. A témát kutató történész „Csendőrsors Magyarországon 1945 után.” című munkájában fölveti azt a logikus kérdést, miszerint a legsúlyosabb büntetések meghozatalában nem játszott-e szerepet ezeknél a volt csendőrtiszteknél az a tény, hogy mindnyájan részt vettek kommunistaellenes nyomozásokban? A tisztek egy részén kívül a legénységi állomány köréből is számosan kerültek a népbíróságok elé. Az 1950. IV. 1. (akkor szűnt meg az utolsó két, még működő népbíróság, a budapesti és a szegedi) előtt népbíróságokon elítéltek pontos számát egyelőre nem lehet tudni. Annyi bizonyos csak, hogy az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) egyik korabeli nyilvántartása szerint 1951-ig összesen 2473 csendőr ellen hoztak valamilyen elmarasztaló ítéletet.⁷ Ebben a számban azonban benne van azoknak az esete is, akiket már az 1945 utáni tevékenységük – „népidemokrácia ellenes szervezkedésben” való részvétel, „izgatás” stb. – miatt ítélték el, és nem feltétlenül a nép-, hanem a „rendes”, megyei bíróságok.

Meg kell még említeni azoknak a csendőröknek az esetét is, akik szovjet hadifogságba estek. (Egy becslés szerint ezek száma mintegy 3000-re tehető.) A szerencsésebbek már 1947-ben haza térhettek, de nagy hányaduk csak 1950-ben, ráadásul egy jó részüket utána még internáló- vagy kényszermunkatáborba hurcolták. Végül pedig számos csendőrt a szovjet katonai bíróságok – különböző mondvacsinált okok miatt – 25 évre ítélték, ők csak DZSUGASVILI Jozsif Viszarionovics [SZTALIN] halála után kerülhettek vissza Magyarországra.

A „demokráciaellenes hadsereg” – ahogyan egy korabeli dokumentumban fogalmaztak – tagjai nem maradhattak „felügyelet” nélkül. Már az ÁVH-n külön részleg, az I/2-c alosztály foglalkozott a nyilvántartásukkal. Ettől 1956. XI. 4. után a BM II. főosztály 5. („belső reakció”) alosztálya vette át a csendőrségi ügyeket.⁸

A népbíróságok

A népbírásokról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendeletet a Debrecenben létrehozott (és semmiféle közjogi legitimitással nem rendelkező, valójában szovjet bábkormányának tekinthető) ideiglenes kormány adta ki, és 1945. II. 5-én jelent meg. A jogszabály megszületésének körülményeiről érdemes annyit megjegyezni, hogy az előkészítésében három szegedi ügyvéd játszott kulcsszerepet. Dr. VALENTINY Ágoston még szegedi polgármester korában, 1944. XII. 12-én szorgalmazta a helyi nemzeti bizottságnál, hogy állítsanak fel egy népbíróságot. Ezt követően, már az ideiglenes kormány igazságügyminisztereként két szegedi ügyvéd kollégáját kérte föl egy, a népbíróságok fölállításáról szóló jogszabály elkészítésére. A kodifikációs munkákban pedig a Magyar Kommunista Párt (MKP) által delegált is jeleskedett.⁹

A rendelet megalkotói abból indultak ki, hogy a népbíróság tulajdonképpen egy rendkívüli különbíróság, ezért számos olyan elemet építettek be a működésébe, amelyre addig nem volt példa. A legfontosabb változás a klasszikus jogelvhez és joggyakorlathoz képest az volt, hogy tudatosan figyelmen kívül hagyta a *nullum crimen sine lege*, és a *nulla poena sine lege* (nincs bűncselekmény törvény nélkül; nincs büntetés törvény nélkül) alapelveket. Az első paragrafus ugyanis leszögezte: a „háborús bűnösöket” akkor is felelősségre lehet vonni, ha tettük elkövetésekor cselekedetük nem minősült büntettnek. A jogszabály másik kirívó rendelkezése az volt, hogy míg az öt évnél alacsonyabb büntetési

tétel esetén a népügyésznek egyenesen kötelező volt föllebbeznie, addig a védőt nem illette meg az önálló föllebbezés joga, legfeljebb semmisségi panasszal élhetett.

Az országban 24 népbíróság kezdte meg a működését.¹⁰ A népbírósági tanácsok elnökeit az igazságügyminiszter nevezte ki. (Mivel mindenki tudta, hogy pártbíróságokról van szó, a szakjogászok nagy része, ha csak tehetette, nem fogadta el az igazságügyminiszter „felkérését”, vagy igyekezett minél hamarabb otthagyni ezt a megbízatását.) Az ülnököket az MNFF-ot alkotó öt párt (Polgári Demokrata Párt/PDP, Független Kisgazdapárt/FKGP, MKP, Nemzeti Parasztpárt/NPP, Szociáldemokrata Párt/SZDP), valamint 1945. május 1-től az Szakszervezeti Tanács delegálta. (1947-ben a PDP-s delegáltakat kizárták a népbírósági tanácsokból.) A népbíróságról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendelet¹¹ értelmében a tanácsvezető bírónak nem volt szavazati joga, a feladata csak arra szorítkozott, hogy a laikus bírót segítse, a büntetés kiszabása tekintetében felvilágosítást adjon, de a népbíróságról szóló 1945. évi újabb miniszterelnöki rendelet módosítása után szavazategyenlőség esetén ő is szavazhatott.¹²

Föllebbezni másodfokon a Népbíróságok Országos Tanácsához (a továbbiakban: NOT) lehetett. A NOT tanácsai is az említett politikai pártok egy-egy, egységes bírói vagy ügyvédi oklevéllel rendelkező kiküldöttéből alakultak meg, ám ebben az esetben a szakszervezetek nem rendelkeztek delegálási joggal.¹³

Mivel a fellebbviteli fórumot szakjogászokból alakították meg, ezért majdnem minden második esetben lefelé módosították a büntetés nagyságát (vagy egyenesen fölmentették az elítéltet), emiatt pedig komoly politikai, illetve sajtótámadások érték. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy ha – politikai nyomásra – másodfokon nem mertek felmentő ítéletet hozni, annyi (vagy közel olyan mértékű) letöltendő börtönbüntetést szabtak ki a tanácsok, amennyit előzetesben már amúgy is eltöltött a vádlott. Ez első fokon is gyakran előfordult.

1947-1949 során a „kellő ügyfélforgalommal” nem rendelkező népbíróságokat megszüntették, és a befejezetlen ügyeket más népbíróságnak adták át (például a megszüntetett bajai és gyulai népbíróságok ügyei a szegedihez kerültek). 1950 tavaszán fejezte be tevékenységét az utolsó, még működő népbíróság, a szegedi, valamint a NOT és a Népfőügyészség is.

A népügyészségek és népbíróságok korabeli és későbbi megítélése – politikai beállítottságtól függetlenül – igen eltérő. Ami a politikusok véleményét illeti, 1945-1946-ban sokan értettek egyet a kereszténydemokrata párt egyik képviselőjével, aki a nemzetgyűlésben kijelentette: „*a népbíróság alapján véve pártbíróság*”. Melyhez pártonkívüli képviselő is csatlakozott, hozzátéve: „*már nem a pártok bírósága, hanem a marxista [értsd: a kommunista – V. G. megj.] pártnak a bírósága*” a népbíróság.¹⁴

A fentieket még azzal kell kiegészítenem, hogy a népbíróságokról „*... a társadalomban kialakult képet az is jelentősen befolyásolta, hogy az erőszakos szervezetekbe lévő volt deportáltak és munkaszolgálatosok gyakorta fizikai erőszakkal párosult nyomozásai után a büntetőeljárásokban számos zsidó vallású népügyész és népbíró tevékenykedett. [...] A feljelentők, valamint a vád és védelem tanúi között sokszor a valóságot meghaladóan a bosszúvágy volt érzékelhető.*” állapítja meg a téma egyik legjobb magyarországi szakértője.¹⁵

A szegedi népbíróság ítélezési gyakorlatáról az általam eddig feldolgozott, több mint 200 eljárás alapján a következők mondhatók el. A feljelentések hátterében, az esetek nagy részében egyéni bosszú, vagy anyagi haszonszerzés állt. A Magyar Államrendőrség kommunista irányítás alatt álló helyi politikai (rendészeti) osztályain¹⁶ folyó kihallgatások irányított kérdések szerint zajlottak, a vallomások jegyzőkönyvezése pedig sablonszerűen, a későbbi vádiratban lefektetett koncepció alátámasztása céljából történt. Az „érdektelenként” megjelölt kihallgatott, sértett tanúk a terheltek megbüntetését kívánták, egyértelműen elfogultak voltak velük szemben. Számos esetben a főtárgyalásokon, a szembesítések során derült ki, hogy korábban a kihallgatást végző politikai rendészet detektívjei különféle erőszakot, ráhatást gyakoroltak a tanúkra a kívánt eredmény elérése érdekében, vagy a vallomások tisztázása során egyszerűen meghamisították a jegyzőkönyveket. A terheltekből számos esetben kínzással csikarták ki az önmagukra terhelő vallomást. A vádiratok nagy része kifejezetten gyenge jogászai teljesítmény eredményeképp született meg, olykor csak a vonatkozó rendeleti helyet tartalmazták, a terhelően valló tanúk kiragadott mondataival. A főtárgyalások gyakran fulladtak botrányba, hiszen a nyilvánosság miatt a politikai pártok által felheccelt tömegek így próbáltak nyomást gyakorolni a bírói tanácsra a súlyosabb ítélet érdekében. Az is számtalan esetben előfordult, hogy a védelem tanúit meg sem hallgatták, az ítéletet kizárólag a vád tanúinak terhelő vallomása alapján hozták meg. Az eljárások magas százalékban végződtek felmentéssel, vagy másodfokon az elsőfokú ítéletben meghatározottnál jóval enyhébb büntetéssel, ami egyértelműen a NOT, mint fellebbviteli fórum korrekciós szerepének volt köszönhető. (PRÓKAY János volt cső.alhgdg. itt bemutatott esete a kivételek közé sorolható.)

PRÓKAY János volt cső.alhdgy. az orosházi csendőr őrs-parancsnok népbírósi ügye

Az iratokból nem derül ki, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy. milyen iskolákat végzett (érthetetlen módon mindenütt csak négy elemi emlegetnek), és miként lépdelt előre a szakmai ranglétrán.¹⁷ Nyilván először el kellett végeznie a próbacsendőri iskolát, majd a járőrvezetői tanfolyamot, utána kiváló eredménnyel az őrsparancsnokképző iskolát, végül le kellett tennie az alhadnagyi vizsgát.¹⁸ Annyi bizonyos, hogy 1941-ben nevezték ki alhadnaggyá. A népbírósi tárgyalásán azt vallotta, hogy Oroszházáról azért helyezték át Szolnokra, mert a helyi nyilasok „zsidóbarátságáért” följelentették.¹⁹ 1944. IX. 1-től XI. 1-ig Szolnokon teljesített szolgálatot. Akkor felsőbb utasításra el kellett hagyni a várost, ő azonban engedéllyel a közeli Abonyban lévő családjához költözött. A szovjet hadsereg bevonulása után 1945. III. 26-ig tagja volt az újonnan alakított abonyi „demokratikus” rendőrségnek. III. 26-án tartóztatták le.²⁰ Abonyból IV. 18-án az orosházi Politikai Rendészeti Osztályra (PRO) szállították át, ahol őrizetbe vették.

Mivel PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t három és fél évvel később pedig dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds-t az orosházi, zsidónak minősített lakosok deportálásával kapcsolatban elkövetett (vélt vagy valós) kegyetlenkedések miatt vádolták meg, ezért röviden érdemes kitérni a településen lévő zsidóság 1944. május-júniusi helyzetére, a deportálás körülményeire.

Az 1941-es népszámlálás szerint 579 zsidónak minősített lakosa volt a településnek (ezekhez kell még számítani Gádoros, Szentetornya és Pusztaföldvár 17 zsidó lakosát, akiket az orosházi gettóba hurcoltak).²¹ Az 1944 áprilisi összeírás szerint a fenti szám 613-ra változott.²² A német megszállás után 37 prominens zsidó személyt elhurcoltak, majd internáltak, és mintegy 100 férfit hívtak be munkaszolgálatra. A gettó helyszínét a helyi közigazgatás vezetője, a főszolgabíró²³ jelölte ki 1944. V. 13-án a város közepén, egy fatelep területén. A gettó a három fős zsidó tanács, illetve a főszolgabíró irányítása alatt működött. 1944. VI. 13-án Szolnokon tartottak egy nagyon részletes „eligazítást” az őrs- és szárny-parancsnokok számára a gettózással, és a zsidók elszállításával kapcsolatban. Egyebek mellett ekkor közölték, hogy a gettózott személyek mit vihetnek magukkal, mennyi holmit és élelmiszert, és minden személyes okmányt, iratot, valamint az illetőknél lévő gyógyszert, készpénzt, ékszer stb. el kell venni. 1944. VI. 19-én az orosházi gettó felügyeletét is a helyi csendőrség vette át a közigazgatástól. Azt sem PRÓKAY János volt cső.alhdgy., sem dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. perében nem sikerült tisztázni, hogy a Békéscsabára történő elszállítás előtti napokban tulajdonképpen volt-e a gettónak parancsnoka, és az melyikük volt. Mint majd látni lehet, a tanúk először az alhadnagyot, három évvel később a századost említették a gettó parancsnokaként. Még 1944. VI. 19-én megjelent három civil ruhás debreceni csendőrnnyomozó, akik — a tanúk szerint — brutális módszerekkel vallatták a kiszemelt személyeket arról, hogy hová, kinél rejtették el az értéktárgyaikat. Ekkor történt meg a deportált nőknek a kirendelt bábák (szülésznők) általi egészségügyi vizsgálata is, mely „testüregi motozást” is magában foglalt. Ezt követően, 1944. VI. 21-én²⁴ Orosháza, és a környékbeli három falu deportáltjait, PRÓKAY János volt cső.alhdgy. szerint 426, a járási, főszolgabírósi jelentése szerint 450 személyt²⁵ a békéscsabai gyűjtő-gettóba szállították. Onnan kerültek vagy Debrecenbe, vagy Szolnokra, utána pedig a Német Birodalom valamelyik koncentrációs táborába.

Az Orosházi Járási Rendőrkapitányság Politikai Osztályán 1945. IV. 16. és VII. 7. között, — amikor az addig fölvelt jegyzőkönyveket megküldték a gyulai népügyészségnek — összesen 18 tanút hallgattak ki. A jegyzőkönyvekben rögzített vallomások tartalmi szempontból három csoportra lehet osztani.

A tanúk egy része a világháború előtti vagy alatti kommunista tevékenysége miatt elszendvedett valamilyen vélt vagy valós sérelem miatt vádolta a volt alhadnagyot. Például a helyi MKP titkára azt vallotta, hogy az 1941. augusztusi orosházi kommunistaellenes nyomozás alatt PRÓKAY János volt cső.alhdgy. is kihallgatta.²⁶ Ekkor „ő ugyan nem ütött meg, de folyton provokált” — állította —, később pedig több alkalommal megfenyegette őt.²⁷ Egy másik kommunista tanú hasonlóan vallott: az 1941-es vallatások idején őt sem verte meg PRÓKAY János volt cső.alhdgy., de „a legszenyesebb feltevésekkel vádolt, hosszú ideig rágalmozott”, melynek hatására a debreceni csendőrnnyomozók eszméletlenül verték.²⁸

A tanúk másik része különféle sérelmeket elszendvedett orosházi zsidó lakos volt. Öten azzal vádolták meg a volt altisztet, hogy az orosházi gettóban — melynek szerintük ő volt a parancsnoka — különféle szenvedéseket kellett elviseljenek miatta. Amíg a főszolgabíró felügyelte a gettót, elviselhető életük volt, de amikor a csendőrség vette át a felügyeletet, PRÓKAY János volt cső.alhdgy. minden korábbi kedvezményt eltörölt, és „a legkegyetlenebb módon viselkedett” velük.²⁹ (Ugyanezzel vádolták meg három évvel később dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. szárny-parancsnokot is!) A másik vád

az volt ellene, hogy amikor a zsidók Orosházáról történő elszállítás előtt megjelent egy debreceni csendőrnnyomozó csoport, ők PRÓKAY János volt cső.alhdgy. jelenlétében (egyesekek szerint jóváhagyásával) brutális kihallgatásokat folytattak, hogy kiderítsék, az illetők hová dugták el, vagy kinek adták át az értéktárgyaikat. Volt még egy súlyos vád, több tanú szerint az alhadnagy miatt ketten öngyilkosságot követtek el.

Végül pedig néhány vallomásban olyan vádak is megtalálhatóak, amelyek PRÓKAY János volt cső.alhdgy. korrupszióját akarták bizonyítani, mert különféle vagyoni visszaélésekről szólnak. Az egyik ilyen ügy – három tanú egymásnak ellentmondó vallomása szerint – az volt, hogy az alhadnagy (vagy a felesége és annak húga) az egyik (korábban árdrágításért letartóztatott) helyi kereskedő üzletéből nagy mennyiségű textilárut vitt(ek) el fizetés nélkül. Az egyik tanú még azt is állította, hogy „*Prókai elfoglalta dr. Klein Simon házát, és azt berendezte a zsidóktól elkobzott tárgyakkal. A zsidóktól elvett motorkerékpáron száguldozott.*”³⁰ (Ezt a hazugságot a népbíróság nem fogadta el, az ítéletben az áll, hogy olykor a csendőrség tulajdonát képező motorkerékpárt vette igénybe az alhadnagy, hivatalos ügy elintézésekor.) Több zsidó tanú vallotta azt, hogy kisebb-nagyobb értéktárgyaikat (jegyzőúrú, karóra) vagy nagyobb mennyiségű készpénzüket egyszerűen zsebre vágta.

A fenti tanúkon kívül az orosházi PRO vezetője kihallgatta a főszolgabíró is. Ő állította föl a gettót, tőle vette át a csendőrség. Valószínűleg attól tartott, hogy a gettózásban való részvétele miatt esetleg őt is „előveszik”, ezért minden felelősséget PRÓKAY János volt cső.alhdgy-re, majd három évvel később dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds-re hárított. Azt vallotta, hogy 1944 tavaszán Debrecenből, a csendőrkerületől leküldtek egy hosszú listát, mely az internálandó személyek névsorát tartalmazta. Ezt egy bizottság, melyben ő, és a közigazgatás részéről még pár személy, valamint PRÓKAY János volt cső.alhdgy. vettek részt, véleményezte. Az eredeti, 300-as listát lecsökkentették 90-re (legvégül kilencre). Ebben az ügyben PRÓKAY János volt cső.alhdgy-nek annyi a felelőssége – mondta –, hogy a javaslatait mindig „*a »csendőr« szemszögből terjesztette elő és ragaszkodott ahhoz, hogy akik az ő feljegyzéseiben szerepelnek, internáltassanak.*”³¹

1945. VII. 6-án az orosházi PRO helyettes vezetője kihallgatta PRÓKAY János volt cső.alhdgy. volt őrs-parancsnokot is. A jegyzőkönyv szerint néhány dolgot elismert — például azt, hogy részt vett az internálandó személyek végleges listájának összeállításában —, de több vádat határozottan tagadott, így azt is, hogy a boskovitz-féle üzletben kiválogatott textilneműt nem fizették ki, ugyanis az ellenértéket egy hét múlva, amikor az internálásból a kereskedő hazaért, átadta neki. Azt sem ismerte el, hogy az MKP helyi titkáráért azért verték meg a nyomozók, mert ő kiprovokálta.³²

Másnap az orosházi PRO helyettes vezetője megküldte az addig keletkezett jegyzőkönyveket (a jelentésben felsoroltak jó része hiányzik az aktából), és egyéb dokumentumokat a gyulai népügyészségnek. A kísérőlevélben azt írta, hogy a nyomozást azért nem tudták még befejezni, mert csak mostanában érkeznek haza a deportált zsidók, és azokat értelemszerűen korábban nem lehetett kihallgatni. Végül szerinte PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t „*. . . országos viszonylatban is mindenekfeletti csendőrtiszt mentalitás*” jellemzi. (Kiemelés – V. G.) „*Mondhatni teljesen fékevesztett, önző, zsarnok, feltörekvő, önkényes, példátlan antiszemita, haladást nem ismerő, hitleri szadista, cinikus, alakoskodó, ha kell, bizalmat keltő modorú. [...] A fasiszta propaganda valósággal gyökeret vert benne. Az egyéni gazdasági érvényesülését abban látta biztosítani, ha kiirtanak minden zsidót és kommunistát.*”³³ A gyulai törvényszéki fogház felügyelője még aznap este „befogadta” a volt csendőr alhadnagyot. (A korra jellemzően ennek a „lepapírozása”, vagyis a népbíróság által az előzetes letartóztatás elrendelése csak másnap történt meg.)

1945. VII. 8-án kihallgatta a népügyész is. Ekkor megismételte a rendőrségi kihallgatáskor tett vallomását. Tagadta, hogy 1944-ben ragaszkodott minél több személy internálásához, és azt sem ismerte el, hogy kegyetlenkedett „*a zsidók gettózása és deportálása körül*”. „*A gettózásnál nem is volt szerepem*” – mondta. Előadta, hogy az 1944. VI. 13-i szolnoki „értekezleten” az őrs- és szárnyparancsnok számára nagyon részletes „eligazítást” tartottak a gettózott zsidók elszállításával kapcsolatban. Végül még elmondta: „*Kardos György kitért zsidót megmentettem a Gestapótól.*” Vallomása felvétele után a népügyész előzetes letartóztatásba helyezte azzal az indokolással, hogy „*a nagyszámú tanúvallomás alapján terhelt alaposan gyanúsítható a 81/1945. ME számú rendelet 11. § 5. pontjába ütköző háborús bűntettel és egyéb súlyos elbírálás alá eső köztörvényi bűncselekményekkel is.*”³⁴

Másnap az orosházi PRO helyettes vezetője beidézte egy volt csendőrt. Ő azt állította, hogy 1944-ben az internálandó személyek listájának összeállításában „*Prókainak döntő szava volt*”. (Ehhez utólag a népügyész egy kis kérdőjelet biggyesztett, ami érthető, hiszen fölöttébb kérdéses, hogy a legénységi állományú csendőrnek erről konkrét információja volt.) A tanú arra is kitért, hogy amikor 1944 júniusában megjelent három debreceni csendőrnnyomozó, és megkezdődtek a vallatások az elrej-

tett értéktárgyak előkerítése miatt, „a bántalmazások és kínzások Prókai tudtával és beleegyezésével történtek.” Azt állította, hogy a gettóban beszélt egy illetővel, akitől azt hallotta, hogy az alhadnagy „a zsidó hitközség pénzéből háromezer pengőt elvett, azonkívül más dolgok is ragadtak kezéhez.” Vallomása végén kijelentette: „A reakciós rendszer szadista kiszolgálója volt, a rendelkezéseken túlmenően ambícióskodott...”³⁵ Megbízható források hiányában utólag nem lehet eldönteni, hogy a tnúként kihallgatott volt csendőr valóban azt vallotta-e, mint ami a jegyzőkönyvben olvasható. Ha azonban tényleg ezt mondta PRÓKAY János volt cső.alhdgy-ról, fölmerül a kérdés: miért akart ártani neki? Esetleg azért, hogy ezzel mentse a bőrét? (A tanúként kihallgatott volt csendőrt tudomásom szerint nem vonták felelősségre.)

Három volt deportált PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t szadizmussal vádolta. Egyikük vallomása szerint „korbáccsal ütöttek bennünket...”³⁶ (A jegyzőkönyvből nem derül ki, hogy kik „korbácsolták” őket.) Szóba került a két öngyilkossági kísérlet is, melynek kiváltója a tanúk szerint PRÓKAY János volt cső.alhdgy. kegyetlensége volt. Végül három vallomásban arról van szó, hogy az őrs-parancsnok miként jutott fizetés nélkül különböző értéktárgyakhoz.

A népügyész azonban még ezzel sem elégedett meg. VII. 10-én utasította az orosházi PRO-t, hogy folytassa tovább a nyomozást, és tisztázza az alábbiakat: 1.) „a gettózás és deportálás körüli kegyetlenkedések körül mi volt terhelt közvetlen szerepe”; 2.) „helyes volna az internálások körüli szerepének további tisztázása is”. Megjegyezte: „az eset oly súlyos, hogy csak a legnagyobb kegyetlenkedések tisztázandók.”³⁷

Aznap egy felterjesztést írt a NOT elnökének, melyben a következő kérdésekben kérte az elvi állásfoglalást. Álláspontja szerint a gettózásokban és deportálásokban részt vett közigazgatási funkcionáriusok (főszolgabíró, polgármester, rendőrkapitány stb.), csendőr parancsnokok, és általában az önálló intézkedésre jogosult hatósági személyek ellen a a népbíráskodásról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendeletben foglaltak szerint háborús büntett címén lehet, és *kell* (!) vádat emelni, és nem csak a 15. §. 2. pontjába ütköző népellenes büntett miatt.³⁸ Véleménye szerint azokban az esetekben, ahol súlyos testi sértés történt, vagy „nőknél belső vizsgálatok”, vagy amikor az elrejtett vagyontárgyak utáni kutatás során „súlyos testi fenyítések fordultak elő”, feltétlenül háborús büntett elkövetésével kell vádat emelni. A gyulai népügyész tájékozatlansága elgondolkodtató, ugyanis kijelentette: „a deportálásra pedig semmiféle rendelet nem jelent meg”.³⁹ Azt is tudakolta, hogy mi a NOT álláspontja azzal kapcsolatban, miszerint a gyanúsítottak/vádlottak azzal védekeznek, csak a kapott parancsot hajtották végre? Ugyanebben a tárgyban (részben hasonló szöveggel) aznap még egy felterjesztést készített, ezúttal az igazságügyminiszternek címezve. Ennek végén arra kérte, hogy küldje meg számára a gettózással és deportálással kapcsolatos nyilvános jogszabályokat, belső utasításokat. Ugyanezt kérte a „kriptokommunista” ERDEI Ferenc belügyminisztertől is. A népbírói aktában csupán a NOT elnökének 1945. VII. 23-i válasza található meg, aki fölhevítette a figyelmet arra, hogy „minden vádlott csupán saját cselekményeiért felelős”, és a nyomozás folyamán „nemcsak a terhelt, hanem a mentő körülmények is kiderítendőek”.⁴⁰ Az a gyanúm, hogy ezzel a válasszal nem igazán volt elégedett a népügyész.

A népügyész végül 1945. VII. 25-én megküldte a nyomozati iratokat és az elkészült vádiratot a népbírósnak. Az 1945.NÜ.384/3. számú vádiratban az előzetes letartóztatásban lévő PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t a) a népbíráskodásról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendeletbe ütköző háborús büntettel,⁴¹ b) a népbíráskodásról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendelet kiegészítéséről és módosításáról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendeletbe ütköző „népellenes” büntettel;⁴² c) folytatólagosan elkövetett, a lopás büntettségével;⁴³ d) öt rendbeli vesztegetés büntettségével vádolta meg.⁴⁴ A vádirati tényállás természetesen a nyomozati szakban fölvetett tanúvallomásokon alapult. Az indokolásban a népügyész leszögezte, hogy „az egész deportálás törvénytelen volt, mert még a fasiszta Sztójay kormány sem jelentetett meg a hivatalos lapban semmiféle rendeletet...”⁴⁵

A vádlott, illetve kirendelt gyulai ügyvédje 1945. VIII. 7-én kapta meg a vádirat szövegét, erre 1945. VIII. 31-én tette meg a részletes megjegyzéseit.⁴⁶ A kijelölt ügyvéd fölhevítette a figyelmet arra, hogy az 1941-es kommunistaellenes nyomozást a debreceni csendőrnnyomozók folytatták le, ő felsőbb parancsra vett abban részt, de csak annyiban, hogy őrséget biztosított, illetve elővezettette az illetőket. Arra hivatkozott, hogy a kihallgatásokat a nyomozók végezték, így a „puhítás” sem rá tartozott. Bántalmazásról nem tud, de ha mégis megtörtént ilyesmi, az csak a tudtán és akaratán kívül történhetett. Mint írta „Szigorúan a nekem adott utasítások keretein belül maradtam, azokat sem kedvem, sem szándékom, sem módom nem volt átlépni.”⁴⁷ Azt is tagadta, hogy az 1944. áprilisi nyomozás idején ő javasolta 360 személy internálását. Valójában csupán bemutatta a főszolgabírónak az évekkorábban elkészített csendőrségi kimutatást a „megbízhatatlan elemekről”. Először 90 személyt válogattak

ki, ám amikor kiderült, hogy egy felsőbb rendelet értelmében redukálni kell az internálandó személyek számát, emiatt az kilencre csökkent.⁴⁸ Mint írta, az orosházi gettót 1944. VI. 19-én vette át a csendőrség azzal, hogy 1944. VI. 26-án reggel ki kell üríteni, és a zsidókat a békéscsabai központi gyűjtőlágerbe kell szállítani.⁴⁹

Pár nappal korábban, 1944. VI. 13-án Szolnokon volt egy „eligazítás”, amelyet két csendőr tiszt tartott.⁵⁰ Az eligazításon részt vevőkkel legépeztettek egy részletes, szigorú utasítást, amelyben egyebek mellett az szerepelt, hogy a gettóba tilos bármit be- vagy kivinni, levelezni, a csomagokat pedig ellenőrizni kell. Kitért a debreceni csendőrnnyomozó alosztály polgári ruhás nyomozóinak szerepére is. A munkájukba (vagyis az elrejtett értékek utáni nyomozásba, vallatásba) senki sem szólhatott bele, az orosházi őrstől teljesen függetlenül működtek. A kihallgatásoknál (az akkor alkalmazott veréseknél, kínzásoknál) ő nem volt jelen. Amikor megtudta, hogy az egyik gettó-beli asszonyt bántalmazták, hiába szólt a nyomozóknak. Ráadásul attól tartott, hogy a nyomozók majd beárulják dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds-nél, hogy „zsidóbarát”. Kitért egy másik gettó-beli asszony öngyilkossági kísérletére is, kihangsúlyozva, hogy ő vitette be a hődmézvászárhelyi kórházba.⁵¹ Részletesen ismertette, hogy mi lett az elvett vagyontárgyak sorsa. Végül cáfolta az anyagi visszaélések elkövetésével kapcsolatos vádakot. Kérte ez ügyben kihallgatni a már korábban letartóztatott volt csendőr altiszteket.⁵²

1945. VIII. 23-án a népbíróság 1945. IX. 14-én reggel nyolc órára tűzte ki a nyilvános tárgyalást, melynek helyszíne az Orosházi Kisbirtokosok Szövetségének a székháza volt.⁵³ A védő személy változott, ám ezúttal is hivatalból kirendelt védő látta el a védelem feladatait.⁵⁴

Rendhagyó módon, a tárgyalás megkezdése⁵⁵ előtt, tehát a legutolsó pillanatban az orosházi PRO-n a népügyész még újabb tanúkihallgatásokat „foganatosított”. (Talán a kapkodást mutatja, hogy az egyik tanúvallomást tejtermeléssel foglalkozó gazdák számára készített úrlapon, ceruzával jegyezték le.) A tanúk panasza hasonló volt, mint a korábban kihallgatottaké: PRÓKAY János volt cső.alhdgy. indokolatlanul állandóan sorakozót rendelt el, naponta akár több alkalommal is, amikor pedig az orosházi vasútállomásra hajtották őket, két lemaradt idős asszonyt a „*gummibottal és egyéb botokkal felgyverzett csendőrök*”⁵⁶ igyekeztek gyorsabb iramra „ösztkélni”.

Egy fényképész azt vallotta, hogy a gettó felállítása után mintegy két héttel, összehívta őket PRÓKAY János volt cső.alhdgy., hogy adják be az összes fényképezőgépet, látcsövet, nagyítót, és ő hiába könyörgött, hogy hadd tartsa meg a gépeit, hiszen, ha visszatér, azzal fogja ismét megkeresni a kenyerét, az alhadnagy hajthatatlannak bizonyult.⁵⁷

A tárgyaláson PRÓKAY János volt cső.alhdgy. nem érezte magát bűnösnek egyetlen vádpontban sem, azokat sorra megcáfolta, alapjában véve ugyanazt mondta el, mint ami az augusztus végi beadványában olvasható. Azt elismerte, hogy nem engedett élelmiszert bevinni a gettóba, de azt állította, hogy erre parancsot kapott. Ha valaki mégis megpróbálkozott ezzel, és elfogták, a csendőr őrsre kísérték, de ő mindenkit elengedett. A csendőr nyomozók egy héten keresztül (VI. 19-től 25. délutánig) vizsgálódtak, a KOHN-féle házban vallatták a deportáltakat. A két öngyilkossági kísérlet kapcsán úgy fogalmazott, hogy „*öngyilkossági láz volt a gettóban, s már a bemenetel előtt öt egyén lett öngyilkos...*”⁵⁸

A nők motozását ő rendelte el, ezt három bába (szülész) végezte, viszont a „motozó helyiségbe” nem tette be a lábát. A deportáltaktól elszedett értéktárgyak leltározását három csendőr, valamint a „fináncok” (pénzügyőrök) végezték.⁵⁹ PRÓKAY János volt cső.alhdgy. kizártnak tartotta, hogy bármit is el tudott volna tulajdonítani valaki, például egy csendőr. Szerinte Orosházáról 426 személyt⁶⁰ vittek el 1944. VI. 25-én hét tehervagonban, így átlagban mindegyikbe 61 személy került.⁶¹ A bevagonírozáskor jelezte dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds., hogy egy asszony haldoklik,⁶² de azt a parancsot kapta, hogy őt is föl kell tenni a kocsiba. Azt tagadta, hogy akkor „baromi módon” bánt volna a zsidósággal. Vallomása végén ismét tételesen cáfolta az anyagi jellegű vádakot, majd kijelentette, hogy ő nem menekült el a szovjet hadsereg elől, mert „*nekem semmi félnivalóm nincs*”.⁶³

Azok a tanúk, akiket korábban kihallgattak a rendőrségen, megismételték mindazt, amit korábban vallottak, bár némelyikük tovább „cifrázta” a korábbi vallomását. Például egy „*régi baloldali gondolkodású*” köműves segéd szerint PRÓKAY János volt cső.alhdgy., amikor a munkásotthonban házkutatást tartottak, „*a német győzelemről beszélt*”, és azt a kijelentést tette, hogy „*Marx egy szőrös zsidó*”.⁶⁴

Egyébként össze-vissza vallott: először azt mondta, hogy őt nem bántották, majd módosított a vallomását, és azt állította, hogy a csendőrnnyomozók – PRÓKAY János volt cső.alhdgy. jelenlétében – őt is megverték. Mindenesetre a vádlotról az volt a véleménye, hogy „*túlbugzó csendőr volt*”.⁶⁵

Akadott olyan tanú is, aki azzal kezdte a vallomását, hogy haragos viszonyban van a vádlottal, de az „igazat” el tudja mondani, majd megismételte a rendőrségen tett vallomását, akárcsak a következő

tanúk.⁶⁶ A három bába (szülésznő) szintén ugyanazt vallotta, mint a rendőrségen, és egy szóval sem említették, hogy amikor a zsidó nők megalázó vizsgálatát végezték, idegen férfiak (például PRÓKAY János volt cső.alhdgy., vagy dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds., mint ahogy egyes volt deportált tanúk állították) jelen lettek volna.

A főtárgyalást valamikor délután félbeszakították, és másnap folytatták. Akkor hallgatták ki az orosházi járásbíró is, aki érdemleges dolgokat nem tudott mondani, csupán annyit, hogy „*fegyelmezett, katonás egyénnek ismertem meg őt*”.⁶⁷ Kihallgatták a vádlott korábbi védőjét is. Az ő vallomása is kimerült annyiban, hogy szerinte PRÓKAY János volt cső.alhdgy. nem úgy viselkedett vele, ahogy az ügyvédi tekintélyével szemben „*a tisztelet megkívánta*”.⁶⁸

Az egyik tanú korábbi vallomását azzal egészítette ki, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy. a főjegyzővel együtt részt vett a gettó felállításában, ami egyszerűen nem igaz.⁶⁹ A korábban szintén kihallgatott volt főszolgabíró korábbi vallomását annyiban korrigálta, hogy neki köszönhetően csak öt ember lett 1944 tavaszán internálva. (Korábban nem csak a vádlott, hanem ő is kilenc internáltról beszélt.) Most azonban azt állította, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy. egyáltalán nem erőltette minél több személy elhurcolását.

Az egyik, csak most kihallgatott tanú, volt csendőr szakaszvezető csupán annyit vallott, hogy az a motorkerékpár, amelyen az egyik tanú szerint a vádlott „száguldozott”, a csendőrségé volt, és nem zsidó-tulajdon.⁷⁰ Egy másik tanú azt vallotta, PRÓKAY János volt cső.alhdgy-nek köszönheti, hogy 1943-ban nem vitték el, kommunista-gyanúsként. Az egyik – korábban ki nem hallgatott – tanú azt hangoztatta, hogy a volt csendőr alhadnagy (bár más tanúk ennek éppen az ellenkezőjét állították!), igenis megengedte, hogy annyi vizet tegyenek be a vagonjukba, amennyit akartak. (Jellemző a népügyész elfogultságára, hogy azt indítványozta, a tanút ne eskessék meg, mert vallomása ellenkezik a korábbi tanúk vallomásával!) Végül még kijelentette a tanú: a vádlott „*emberségesen bánt velünk, neki köszönhetjük, hogy több vagon taptunk, így kényelmesebben elférhettünk*”.⁷¹

A főtárgyalást 1945. IX. 16-án folytatták tovább. Akkor még három tanút hallgattak ki, de a vallomásaik ellentmondásosak voltak, a vádat nem igazán erősítették meg. Ezek után a népbíróság a bizonyítási eljárást befejezettnek nyilvánította. A népügyész a vádakat változatlanul fenntartotta, míg a védő, és védece a háborús büntett vádja alól felmentést, a „népellenes büntett” kapcsán pedig „*a legméltányosabb ítéletet*” kértek. PRÓKAY János volt cső.alhdgy., talán az utolsó szó jogán – ezt a tárgyalási jegyzőkönyv rögzítette – kijelentette: „*nem vagyok olyan lelkiületű ember, amilyennek lefestve vagyok. Szociális érzésű ember voltam mindig [...] Csendőr voltam, és parancsra kellett cselekedni, kötelességemnek mindig eleget kellett tenni. [...] A zsidóknak sem voltam ellenségük, több zsidóval baráti viszonyba voltam. A gettózással nem értettem egyet. Nem tehettem mást, mint a fogamat összeszorítottam és teljesítettem a parancsot.*”⁷²

A népbírósági tanács⁷³ 1945. IX. 16-án az Nb.I.236/1945/10. számú ítéletével PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t a népbíráskodásról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendeletben foglaltak alapján⁷⁴ bűnösnek nyilvánította „népellenes” büntetben, ezért őt 10 év kényszermunkára, mellékbüntetésként pedig 10 évi politikai jogvesztésre, és vagyonelkobzásra ítélte. A lopás elleni büntett miatt ellene emelt vád alól fölmentették. Az indokolásban megállapított ítéleti tényállás szinte kizárólag a vád tanúinak a vallomásain alapult. Például az egyik tanú szerint az 1941-es letartóztatásukkor PRÓKAY János volt cső.szds. azt a kijelentést tette, hogy „*a szociálisták zsidó bérencek, a zsidók pedig ellenségei az országnak, orruknál fogva vezetik az embereket.*”⁷⁵

Mivel ennek az állítólagos kijelentésnek volt más fültanúja is, könnyen kideríthető lett volna, hogy valóban elhangzott-e. A népbíróság szó szerint átvette az egyik tanú azon véleményét, miszerint PRÓKAY János volt cső.alhdgy. „*túlbugzó csendőr volt*”.⁷⁶ Hogy ez miben nyilvánult meg, arra már nem tértek ki. Az ítéleti tényállás szerint a gettóban az egyik öngyilkossági kísérletet végrehajtó asszony tetteért PRÓKAY János volt cső.alhdgy. volt a felelős. A valóság azonban az volt, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy. mentette meg az asszony életét, amikor beutaltatta a hódmezővásárhelyi kórházba.⁷⁷ Azt azonban a népbíróság elismerte, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy-nak köszönhetően állt rendelkezésre elegendő számú tehervagon Dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. a három évvel későbbi perben ezt az érdemet magának „vindikálta” – a népbíróság nem tisztázta, hogy valójában ki rendelte ki a plusz teherkocsit.

Elgondolkodtató, hogy a tanúk egy részének vallomásával ellentétben a tanács azt állapította meg, hogy a nők vizsgálatánál „*a csendőrség egy tagja sem volt jelen...*”⁷⁸ Ezek szerint mindazok a tanúk, akik dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. perében azt állították, hogy ő jelen volt a vizsgálatoknál, hazudtak!

Az indokolás második részében „tényként” állapították meg, hogy a vádlott „*ellensége volt a baloldali gondolkodású egyéneknek, és ahol csak lehetett, hivatalánál fogva üldözte is őket.*”⁷⁹ Azt elismerték, hogy személy szerint egyetlen deportáltat sem bántalmazott, ám úgy látták, hogy „*a parancsok végrehajtása tekintetében nem járt el úgy, ahogyan az igazság, az emberi jogok, és méltóság megkövetelte volna.*”⁸⁰ A tanács szerint még a csendőr nyomozók munkájáért is – legalább részben – felelős volt PRÓKAY János volt cső.szds., például azért, mert nem akadályozta meg azt, hogy a nyomozók bántalmazzák a kihallgatottakat. Azt is megállapították, hogy a vádlott „*népellenes, fasisztabarát hivatali működésénél a következetesség tényelem is fennforog, mert a vádlott már [az] 1941. évben ilyen hivatali működést fejtett ki, de ilyen magatartást tanúsított [az] 1944. évben is...*”⁸¹ Ebből nyilvánvaló, hogy az, ami 1945 előtt kötelességteljesítésnek minősült, a népbírói tanács tagjainak szemében 1945-ben már „fasisztabarát” magatartás volt. Végül a tanács súlyosbító körülményként mérlegelte „*a vádlott terhére a bűnhalmazatot*”, enyhítőként pedig a nős, családos állapotát. A tárgyalás végén egyébként úgy határoztak, hogy az előzetes letartóztatást meghosszabbítják egészen a jogerős ítélet megszületésének időpontjáig.

Az ítélet kihirdetése után a védő és a vádlott fölmentésért, a népügyész pedig a vádiratban szereplő háborús bűntett átminősítése miatt fellebbeztek. Emiatt az iratcsomót a tanács 1946. II. 11-én a népfőügyészségen keresztül fölterjesztette a NOT-hoz. (Az nem derül ki az iratokból, hogy miért fektették el hónapokig Gyulán az ügyet.)

1945. IX. 19-én dr. a népügyész a fellebbezése kapcsán részletes indokolást nyújtott be a tanácsvezető bírónak.⁸² Ebben egyebek mellett kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság azért is tévedett akkor, amidőn a háborús bűntettet „népellenes bűntetté” minősítette át, mert „*maga a deportálás és minden, vele kapcsolatos intézkedés feltétlenül törvénytelen intézkedés volt*”, amely „*emberek százazreinek törvénytelen kivégzését és megkínzását*” eredményezte, „*a tömegmészárlásban való részesség, különösen gettóparancsnoki rangban és hatáskörben, feltétlenül kimeríti a háborús bűntettet.*”⁸³

A népügyész szerint PRÓKAY János volt cső. alhdy-nak tudnia kellett, hogy azok a zsidóellenes rendelkezések (például a nők testi motozása), amelyek semmilyen hivatalos lapban nem jelentek meg (mert – mint írta – a „*fasiszta bitangok*” nem merték ezeket nyilvánosságra hozni), törvénytelenek, mégis végrehajtották, és a „*fasiszta lelkiületével*” (sic!) nem ítélte el azokat. Figyelemreméltó, hogy a jogvégezett népügyész ebben a beadványában indokoltnak tartotta a „*kollektív felelősségrevonást*”.⁸⁴ (Akárcsak a Gestapo vagy az SS esetében, tette hozzá) – mi ez, ha nem a parttalan bosszú megnyilvánulása?!

Néhány hónappal később, 1946. II. 1-én PRÓKAY János volt cső.szds. is elküldte fellebbezésének a indokolását a népbíróságnak (amely csatolta a többi, a népfőügyésznek fölterjesztett irathoz). Hét oldalas beadványában először is arra helyezte a hangsúlyt, hogy nem áll meg az ítélet azon indoklása, miszerint ő a „*közhivatali ténykedése során számára előírt ténykedést túlhaladóan fejtett ki*” tevékenységet. (A kiemelés eredeti – V. G.) Ő ezt határozottan tagadta. „*Mint fegyelemben felnőt, és ahhoz hozzászólt csendőr, – írta – alkalmaztatásom hosszú ideje alatt úgy a békében, mint a háborúban mindig igyekeztem, és kötelességemnek tartottam végrehajtani parancsnokaim és előjáróim rendelkezéseit, és egyben mint őrsparancsnok, mindig ebben a szellemben adtam ki parancsaimat alárendeltjeimnek, természetesen szorosán alkalmazkodva az általam nagyon jól ismert »Szolgálati szabályzat« rendelkezéseire is.*”⁸⁵

Szerinte a népbíróság a (sértett, tehát érthetően elfogult) tanúk vallomásait túlértékelt. Megkérdőjelezte az ezeknek a tanúknak a vallomásaira alapozott „*ítéleti tényállást*”, melyet részletesen megcáfolt, és kérte a fellebbviteli bíróságot (a NOT-ot), hogy azt bírálja felül. Egyebek mellett cáfolta, hogy az 1941-es kommunistaellenes nyomozás idején bármilyen beleszólása lett volna a Debrecenből kirendelt csendőrnemzet munkájába. Azt sem ismerte el, hogy a gettózás során túllépte volna az előírt rendelkezéseket. Eleve cáfolta azt, hogy ő lett volna a gettó parancsnoka. (Itt hívom föl a figyelmet arra, hogy 1949-ben a népbíróság szerint dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. volt a gettó parancsnoka!)

Mint írta, ők a szolnoki „*eligazításon*” arra kaptak utasítást, hogy miként szállítsák el a csendőrszárny területén lévő gettókból a békéscsabai gyűjtő-gettóba a deportáltakat. Az eldugott értéktárgyakra „*vadászó*” csendőrnemzeteket nem utasíthatta, ezért hiába szólt nekik a bántalmazottak érdekében, mert a bántalmazást nem hagyták abba. Azzal is érvelt, hogy az Orosházáról és környékéről elszállított deportáltak néhány kivétellel visszatértek,⁸⁶ de közülük csupán alig másfél tucatnyian tettek ellene följelentést, illetve tanúvallomást. Végezetül közölte, hogy egy csendőr alhadnagy eleve nem lehetett „*joghatósággal bíró közalkalmazott*”, ugyanis joghatósággal alispán, vagy főszolgabíró bírt, egy csendőr tekintet nélkül a rendfokozatára csupán „*végrehajtó közeg*” lehetett, tehát a népbíróság „*lé-*

nyeges jogszabálysértést követett el”.⁸⁷ Erre hivatkozva kérte a NOT-tól a fölmentését, vagy legenyhébb büntetés kiszabását.

Beadványának van egy igen lényeges megjegyzése: a „nyomozás alatt már én magam több ízben a legbrutálisabb testi bántalmakat szenvedtem el.”⁸⁸ Mindez annyit jelent, hogy a nyomozati szakaszban, a rendőrségi kihallgatás során a jegyzőkönyvet csak durva verések után írta alá! Az aláírt jegyzőkönyvben szereplő „narratívától” pedig a tárgyalás során sem mert eltérni – valószínűleg tartott attól, az elfogult népbíróság úgy sem hinné el, hogy őt bántalmazták a kihallgatása során.

1946. március vége felé PRÓKAY János volt cső.szds. beadványt intézett a NOT elnökéhez, melyben kérte, hogy soron kívül folytassák le az ügyével kapcsolatos tárgyalást. Indokul egyebek mellett azt hozta fel, hogy „feleségem és két iskolaköteles gyermekem még múlt év májusa óta deportálva vannak...”⁸⁹ (Egy június eleji másik beadványából azonban kiderül, hogy nem egészen erről van szó, hanem arról, hogy a családját kitették az abonyi házukból, majd kiutasították a településről.) 1945. V. 3-án azt kérte a NOT-tól, hogy a jogerős ítélet meghozataláig helyezték szabadlábra. Egyebek mellett arra hivatkozott, hogy Abonyban 1945. II. 25-ig, mint bűnügyi nyomozó teljesített szolgálatot az újonnan szervezett („demokratikus”) rendőrségnél. Amióta letartóztatták, majd elítélték, a családja nélkülöz, az ő munkájára pedig a mezőgazdasági idény kezdetén szüksége lenne a „népgazdaságnak”. 1946. VI. 3-án az a népbíróság ítélete elleni súlyosbítási fellebbezése során kifejtette a kollektív felelősségre vonás iránti igényét, azzal indítványozta a kérelem elutasítását, hogy „a rendkívül súlyos büntetés nagyságánál fogva megengedhetlen szabadlábra helyezése.”⁹⁰

Ez nem is következett be, ugyanis két nappal később a népbíróság tanácsa a kérelmet elutasította.⁹¹ Ez ellen június közepén felfolyamodással élt a NOT felé. Arra hivatkozva kérte a szabadlábra helyezését, hogy a felesége beteges, nem tud munkát vállalni, és nem tudja eltartani önmagát és két gyermekét, ő pedig a nyári betakarítási munkák idején tudna dolgozni. A végzés nincs meg az aktában, de a szeptemberi NOT-ítéletből kitetszik, hogy az elutasító volt (pedig beadványa végén azt írta, hogy „Rendíthetetlenül bízom a N.O.T. megértő és emberszerető intézkedésében és kérelmem kedvező elintézésében.”)⁹²

A NOT tanácsa csupán 1946. IX. 19-én hirdetett ítéletet PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ügyében.⁹³ Egészen kivételesen ezúttal készítettek tanácskozási jegyzőkönyvet, ami megmaradt a népbírósági aktában.⁹⁴

Ezek után a NOT.V.1569/1946. számú ítéletében PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ellen meghozott elsőfokú ítéletet megsemmisítette és a népbíráskodásról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendelet alapján háborús bűntettben mondta ki bűnösnek, életfogytiglani fegyházra, mellékbüntetésként vagyonekobzásra és 10 évi politikai jogvesztésre ítélte.⁹⁵

Az indokolás elején rögtön leszögezik: „A paraszti népszármazású vádlott, mint csendőr, hatalomhoz jutván, semmi megértést sem mutatott a szintén a népi munkásosztállyal szemben. [...] Vádlott mint csendőr nemcsak túlbuzgó volt [...], hanem ezen jóval túlmenően, feltétlen kiszolgálója lett az akkor uralkodó, népellenes, antiszociális rendszernek...”⁹⁶

Később még egy sajátos érveléssel találkozhatunk: „Még fokozódott vádlott brutalitása, mikor teljhatalmat nyert a gettóba zárt zsidók fölött, nagyrészen oly egyének fölött, kik kultúrában magasan fölötte álltak.” Ez egészen elképesztő. A tanács ezek szerint úgy gondolta, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy. (akiről egyetlen egy iratban sem derül ki, hogy milyen fokú iskolai végzettsége volt, rendelkezett-e egyáltalán érettségivel!) valamilyen – a NOT népbírói által feltételezett – kisebbségi komplexus miatt bánt kegyetlenül a deportáltakkal? A NOT nem fogadta el, hogy parancsra cselekedett, és „tényként” szögezték le, hogy ő volt az orosházi gettó parancsnoka. (Három évvel később már dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds-t nevezték meg gettó-parancsnoknak...) Végül meglehetősen sajátos indoklását adták a súlyos büntetésnek: „A mai kultúra büntető igazságszolgáltatása még a halálra ítéltnek is megadja az utolsó szó jogát, és az utolsó kívánság teljesítését. Vádlott még a kultúra ezen fokára sem emelkedett, a deportálásra szánt zsidók még annyi szánalmat sem keltettek benne, hogy egy morzsával többet adott volna a kelleténél, sőt, inkább egy vödör vízzel kevesebbet nyújtott nekik, t. i. felrúgott egy, a deportáltaknak szánt vödör vizet, és kijelentette: zsidó Orosházán még halva sem maradhat. A magyar nép az ilyen mentalitású egyént a legmélyebben megveti és a maga kebeléből kizárja.”⁹⁷

PRÓKAY János volt cső.alhdgy. azonban nem adta fel. Az új védője budapesti ügyvéd volt, aki 1947. január legvégén három oldalas beadványt — amit 1947. II. 1-én iktattak Gyulán — intézett a népbírósághoz. A perújrafelvételi kérvényében egyrészt több tanú kihallgatásával szerette volna igazolni azt, hogy az 1941-es kommunistaellenes nyomozás során emberségesen bánt a „baloldali egyénekkal”, és semmi köze sem volt az akkor történt bántalmazásokhoz. Másrészt négy tanúval bizonyí-

tani kívánta, hogy nem is ő volt a gettó parancsnoka, hanem dr. RÖDÖNYI Tibor volt. cső.szds. Ő mindent megtett, hogy „*enyhítsen az üldözöttek szenvedésein*”, így például a saját felelősségére kirendelt még egy plusz tehervagont, így nem kellett 80 deportáltat bezsúfolni egy helyre, mert átlagban csupán 61 személy jutott egy kocsiba. Azt bizonygatta, hogy ő senkivel sem kegyetlenkedett, azokat a csendőrnnyomozók követték el, akiknek ő nem parancsolhatott.⁹⁸ „Természetesen” a népügyész⁹⁹ 1947. IV. 14-én azt indítványozta, hogy a NOT vizsgálat nélkül utasítsa el a kérelmet! Szerinte a „*szenvedő áldozatok hosszú sorának*” vallomásai éppen elég bizonyítékot szolgáltatottak PRÓKAY János volt cső.alhdgy. bűnösségét illetően.¹⁰⁰

Az elítélt beadványától és annak népügyészi véleményezésétől függetlenül, a gyulai népbíróság 1947. III. 21-én jogerőssé nyilvánította a NOT ítéletét. A beadványnak azonban mégis csak lett következménye, a gyulai népbíróság 1947. IV. 30-án végzésével elrendelte az ügy újrafelvételét. Aznap utasították a békéscsabai járásbíróságot, hogy hallgassanak ki tíz tanút az ügyben. 1947-ben a területileg illetékes járásbíróság is foglalkozott PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ügyével, melynek során a népbírósági ítélettel ellentétes körülmények kerültek a felszínre.¹⁰¹

PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ügyében még kihallgatták a gettó 1944. V. 15-i felállításától kezdve a gettó adminisztrációját végző nőt, aki azt állította, hogy nem PRÓKAY János volt cső.alhdgy. volt a gettó parancsnoka, hanem egy százados (nem jutott eszébe dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds.neve). A debreceni csendőrnnyomozók – a nő emlékezete szerint – az elszállításuk előtt öt nappal, 1944. VI. 12-én érkeztek meg. (Bizonyosan rosszul emlékezett, mert valószínűleg ez pár nappal később, a 1944. VI. 13-ai szolnoki „eligazítás” után történhetett.) Olyan brutális vallatási módszerek voltak, hogy az alhadnagy is panaszkodott rájuk: „*hiába figyelmeztettem őket én is, és a százados is, ezek nem hallgatnak senkire, és tovább folytatják [a] kegyetlenkedéseiket*”.¹⁰² A szemtanúja volt annak, amikor a vádlott jóakaratóan figyelmeztette a zsidó orvosokat, hogy a tiltás ellenére szedjék össze az összes gyógyszert, és hogy ne találják meg náluk motozaskor, osszák szét a többi deportált között. PRÓKAY János volt cső.alhdgy-nak köszönhetően valóban el is tudták vinni magukkal a teljes gyógyszerkészletet. Arról is volt tudomása, hogy PRÓKAY János volt cső.alhdgy. utaltatta be a hőmezővásárhelyi kórházba a gettóban öngyilkossági kísérletet megvalósító két asszonyt, akik közül az egyik nőt azonban már nem sikerült megmenteni.¹⁰³ Az is az alhadnagnak volt köszönhető – vallotta –, hogy elegendő vizet tettek fel a vagonokba, és a csomagokat, öregeket, betegeket egy egész kocsisor vitte ki az állomásra. Azt is igyekezett elintézni, hogy még egy plusz tehervagont sikerüljön szerezni az elszállításához.

Végül még arról beszélt, hogy a gettót a Dér-féle fatelepen alakították ki, ahol mintegy 600 embert zsúfoltak össze. PRÓKAY János volt cső.alhdgy. igyekezett elviselhető körülményeket teremteni, zuhanyozót és 10 WC-t állítottak fel. A gettózottakat pedig igyekezett rábírní, hogy tartsanak rendet maguk körül, és mindig takarítsanak, hogy elejét vegyék a fertőző betegségek elterjedésének. A gettó önellátó volt, hetente kétszer öt-öt ember kimehetett bevásárolni, majd magukra főztek, de még fodrászok is bejárhattak a telepre, „*szóval a maga részéről minden lehetőet elkövetett, hogy a gettózottak életét elviselhetővé tegye.*” fejezte be a vallomását a volt deportált.¹⁰⁴

Ezek a tanúvallomások nem nyerték el a népügyészség tetszését, mivel cáfolták a PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ellen felhozott vádakokat. 1947. X. 13-án dr. a gyulai népügyészség vezetője azt indítványozta a népbíróságnak, hogy utasítsa el az újrafelvétel iránt tett indítványt, melyet 1947. X. 29-én a népbíróság meg is tett.¹⁰⁵ Az elutasításban arra hivatkoztak, hogy a kihallgatott tanúk egyike sem bizonyította azt, hogy az elítélt emberségesen bánt a baloldali személyekkel és a gettózott zsidókkal, valamint hogy nem ő volt a gettó parancsnoka, hanem dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. (Két évvel később, utóbbi perében már valóban őt tartották a gettó parancsnokának!) Mivel sorra megcáfolták az ítéletben rögzített „tényállást” vallomásaikat egyszerűen nem fogadták el, és kijelentették, hogy „*a bizonyítást teljesen meghiúsultnak*” találták.¹⁰⁶

A sérelmes végzés ellen novemberben az elítélt felfolyamodással élt, és kérte, hogy az összes iratit terjesszék fel a NOT-hoz. Mellékelt a beadványához öt nyilatkozatot, amelyekkel azt szerette volna bizonyítani, mint amiről a korábbi tanúk is beszéltek. (A nyilatkozatok nincsenek meg az aktában.) Ennek ellenére 1947. XII. 19-én a népfőügyész a felfolyamodás elutasítását indítványozta a NOT-nak. Erre azonban fél évet kellett várni.

1948. VI. 30-án a NOT NOT.I. 10/18/1948. számú végzésével elutasította a felfolyamodást.¹⁰⁷ Az indokolásban megismételték a korábbi vádakokat: „*a zsidók gettózását a legnagyobb kegyetlenséggel hajtotta és hajttatta végre, és ugyanilyen kíméletlen magatartást tanúsított Orosházán a baloldali érzelmű egypénnyel szemben is*”.¹⁰⁸ Ismét azt állították, hogy a kihallgatott gettóadminisztrátor nő

„egyedülálló vallomását az elsőbíróság nem találta megnyugtató bizonyítéknak”.¹⁰⁹ Nyilvánvalóan azért nem, mert ez a vallomás nem illett bele a népbíróság prekonceptiójába.

Az életfogytiglanra ítélt PRÓKAY János volt cső.alhdcy. nem tudott belenyugodni az igazságtalan ítéletbe. 1953. IX. 8-án a hírhedett Váci Országos Börtönből (korábbi nevén Allambiztonsági Intézetből) beadványt írt a gyulai megyei bíróságnak. Ebből kitetszik, hogy valamikor sikerült némileg megismernie a dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. elleni bűnper iratait. Éppen ezekre hivatkozott akkor, midőn egyebek mellett arra hívta föl a figyelmet, hogy egy, és ugyanazon cselekmény elkövetéséért ítélték el mindkettőjüket, ami jogi abszurditás, tehetnének hozzá utólag. Szerinte az ítéletben olvasható „vádbeli cselekményeknek” egyszerűen nincs meg a valóságalapja. Végül megjegyezte: „Amióta elvagyok ítélve, állandóan gondolkodom azon, hogy a saját hibámból miben vagyok hát bűnös? Sehol sem találok egyebet, mint azt, hogy a parancs értelmében a gettóból elszállítandó egyének nem vihettek magukkal egy szem papírt sem, és így még WC papírt sem hagytam náluk. Az ellenem felhozott vádakot részben nem én követtem el, részben pedig elősem fordultak azok. Vádló tanúim azokat bosszúból hozták fel ellenem, mely bosszú nem is egyenesen ellenem, hanem a csendőrség ellen szól.”¹¹⁰ (Kiemelés – V. G.) Végül ismételten leszögezte, hogy ő minden esetben kizárólag parancsokat teljesített, de nem túlteljesítve azokat.

Beadványát a fegyház aznap továbbította a budapesti államügyészség vezetőjének, majd onnan lekerült a Békés megyei ügyészségre. Mivel senki sem tudta, hogy az iratcsomója éppen hol „fekszik el”, hónapok teltek el ennek kiderítésével. („Micsoda kupleráj van itt!” – mondaná „doktor Kotász” A tanú című legendás filmből...) Végül mégis csak előkerültek az iratok, és egy olvashatatlan nevű ügyész 1954. I. 4-én azt indítványozta, hogy ismét utasítsák vissza a perújítási kérelmét. Szerinte az elítélt „semmi új bizonyítékot nem hoz fel...”¹¹¹

Jellemző az elfogult ügyészre, — az föl sem tűnt neki, vagy nem akarta észre venni? — hogy ugyanazon cselekmény elkövetéséért a népbíróság két személyt ítélt el. 1954. I. 13-án a gyulai megyei bíróság¹¹² zárt ülésen azt a végzést hozta, hogy mielőtt a perújítási kérvény ügyében döntenének, be kell kérni tanulmányozás végett a RÖDÖNYI-per iratait. Ezúttal ennek az iratcsomónak a megkeresésére ment el több hét. Májusban kiderült, hogy a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóság (BM ÁVH) Békés megyei osztályán őrizgetik.

1954. VII. 19-én a Békés megyei bíróság¹¹³ tanácsa zárt ülésén a kérelmet mondvacsinált indokokkal elutasította. Egyszerűen figyelembe sem vették azt a tényt, hogy két vádlottat eltérő időben, de ugyanazon cselekmény elkövetése miatt ítélték el. Az elítélt azonban nem adta fel! Egy héttel később, 1953. VII. 26-án újabb beadványt fogalmazott meg a váci börtönben a gyulai megyei bíróság számára. Ebben arra hivatkozott, hogy a neki tulajdonított bűncselekményeket részben nem ő követte el, részben pedig az elkövetésükért nem ő a felelős. Példának hozta fel, hogy az 1941-es nyomozást az Államvédelmi Központ¹¹⁴ nyomozói folytatták le. Az orosházi gettót a polgári hatóságok állították fel és működtették egy hónapig, a csendőrségnek csupán a gettózottaknak Békéscsabára történő átszállítás volt a feladatuk, illetve annak előkészítése, melyre négy napot kaptak. Arra is föl hívta a figyelmet, hogy ami a csendőrnnyomozók tevékenységét illeti, azzal kapcsolatban kizárólag őt ítélték el, az alárendeltjeit, beosztottait pedig még csak meg sem vádolták, már pedig, ha ő a deportáltak brutális valla-tása kapcsán elkövetett bármilyen bűncselekményt, akkor az alárendeltjei is. Azt is felhozta — már az 1953. IX. 8-i beadványában is —, hogy meggyőződése szerint a tanúk hozzá hasonló kinézetű és vele azonos rangban lévő csendőrrel keverték össze.¹¹⁵

A fenti tényekre — arra, hogy büntetéséből már 10 évet letöltött, valamint családi állapotára, elő-rehaladott korára, felesége támasznélkülisége — hivatkozva ismételten kérte bűnyüének újratárgyalását.

1954. VIII. 3-án a Legfőbb Ügyészség Különleges Ügyek Osztályának főosztályvezető ügyésze indítványozta az elítélt a perújítási ügyében bejelentett fellebbezés elutasítását, amit 1954. XI. 16-án a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának tanácsa meg is tett. Ennek megfelelően 1954. VIII. 30-án a Békés megyei bíróság elnöke jogerősnek nyilvánította a végzést.¹¹⁶

Az elítélt további sorsa az iratok hiányában ismeretlen. Talán ő is azt tette, mint dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. miután kiszabadították a forradalmárok 1956-ban a váci fegyházból, nyugatra menekült.

Dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. orosházi szárny-parancsnok népbírósági ügye

Dr. RÖDÖNYI Tibor¹¹⁷ volt cső.szds. bűnyüében a tanúkihallgatások 1948. legutolsó napján kezdődtek meg. Ha a vallomásokot átnézzük, rögtön szembeötlök egy közös motívum, mégpedig az, hogy az összes tanú azt állította, hogy dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. volt a gettó parancsnoka.

A tanúk egy része őt tartotta felelősnek a gettózásukért, majd az Orosházáról történő elszállításuk előtti szenvedések miatt is. Például egyikük azt vallotta, hogy „*az ő parancsnoksága alatt történt a helybeli zsidóság begettózása*” – ami nem igaz –, és „*az ő utasításai és parancsai szerint*” üttették őket. Ez szintén nem igaz, hiszen a Debrecenből kiküldött csendőrnnyomozók vallatták a kiszemelt áldozatokat. Egyébként a tanú mindezt csak onnan „tudta”, hogy a „kínzókamra” (vagyis az a helyiség, ahol a vallatások folytak) szomszédságában a százados – szerinte – „fütyörészett”¹¹⁸ Egy másik szerint a „*kínzásokat, jajgatásokat*” egyenesen „*élvezettel hallgatta*”.¹¹⁹

Föl kell hívni a figyelmet még egy érdekes jelenségre. Több tanú a dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds-t valamiféle „korbáccsal”, „pálcával” a kezében „látta” a gettóban. Az egyik tanú szerint „*a soha el nem maradó nádpálcájával a kezében*” járt közöttük.¹²⁰ Volt, aki azt vallotta, hogy „*lovagló pálcája egy esetben sem maradhatott el tőle, azt mindég magával hordta.*”¹²¹ Egy harmadik tanú szerint a „*lovagló pálcát a csizmájához verdesve*” beszélt a zsidó tanács tagjaival.¹²² Egy újabb tanú azt vallotta, hogy „*igen jól öltözött, nyegle fiatalember volt, kinek kezéből a lovagló pálcája soha el nem maradhatott*”,¹²³ míg egy másik szerint a százados „*a gettó területén állandóan lovagló korbáccsal a kezében járkált.*”¹²⁴ Véleményem szerint ebben az esetben egyfajta „vándor motívummal” van dolgunk. Már a volt szarvasi őrsparancsnok bűnügyében is elhangzott az a vád, hogy „*kezében a motozáskor korbács vagy pálcája volt...*”¹²⁵ PRÓKAY kapcsán is azt vallotta egy tanú, hogy – valakik – „korbáccsal” üttették őket. Ezt a kitalációt egyik őrs-parancsnok és dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. esetében nem vették figyelembe a népbírák, az ítélet meghozatalakor. Nyilván ők is tudták, hogy ez olyan képtelenség, amellyel jobb, ha nem foglalkoznak.

Még egy súlyos vádra kell kitérni, mely már PRÓKAY volt cső.alhdgy. esetében is fölmerült, mégpedig az, hogy három deportált személy állítólag a százados miatt lett öngyilkos. Egyes tanúk pár évvel korábban az PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t vádolták meg ugyanezzel!¹²⁶ A gettóba zárt nők közül egy fő valóban megmérgezte magát, és el is hunyt, egy másik asszony pedig öngyilkossági kísérletet követett el, de az azért nem volt „eredményes”, mert PRÓKAY János volt cső.alhdgy. vagy dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. (az első perben az alhadnagyot, a második perben a századosot említették) gyorsan beutalta a vásárhelyi kórházba, ahol megmentették az életét. „Hálából” a megmentett személy 1945-ben azzal vádolta meg PRÓKAY János átvolt cső.alhdgy-t, hogy miatta akarta megölni magát. Ugyanő azonban 1949. I. 2-án az orosházi kihallgatásán egyebek mellett azt vallotta, hogy amikor azt „tapasztalta”, a motozása során, hogy dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. és társai maguknak tették el az eldobott értéktárgyait (fülbevalók, brill-gyűrű, nyakkendő, arany kezelőgombok), azt a következtetést vont le, hogy „*nem hivatalos munkát végeznek, hanem az elszedett értékeket csupán elzsebelik*”. Erre – állítása szerint – föl szerette volna hívni a figyelmét a hatóságoknak, és „*nem azzal a céllal [követett el öngyilkossági kísérletet], hogy meghaljak, hanem csupán azért, hátha így sikerülni fog nekem a hatóság figyelmét Rödönyiék garázdálkodásaira felhívni*”. Ezért felvágta a karjain a verőereket, és elvágta a légcsövét. Végül még egyszer kijelentette, hogy dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. „*volt közvetlen előidézője öngyilkosságomnak*”.¹²⁷ Csakhogy a megmentett asszony 1945. VII. 1-én PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ügyében még azt vallotta, hogy „*a kiállott szenvedések és testi bántódások*”, valamint a kínzások miatti félelem „*annyira eltöltött keserűséggel, és félelemmel, hogy lelki erőmet elvesztettem, és öngyilkossági szándékkal elvágtam a légcsövemet...*”¹²⁸ A megmentett öngyilkos egyébként előadott egy másik „történetet” is. Azt is elmondta, hogy dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. és PRÓKAY János cső.alhdgy. elvettek tőle, és a lányától 3 000 - 3 000 pengőt. Amikor azonban legalább a kis bicskáját vissza szerette volna kapni dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds., „*ő erre azt válaszolta, – ha tudnám, hogy öngyilkos lesz velem, két zsebkést is adnék.*”¹²⁹ Igen ám, de az 1945. VII. 1-ei kihallgatásakor még azt vallotta, hogy PRÓKAY János cső.alhdgy. szedett el tőle 2 400 pengőt, meg az arany gyűrűjét, és amikor legalább a zsebkését vissza szerette volna kapni, az alhadnagy mondta azt, hogy „*szívesen visszaadnék kettőt is, ha tudná, hogy öngyilkos leszek velem*”¹³⁰ Vajon mikor mondott igazat? 1945-ben vagy 1949-ben? Vagy mindkét alkalommal hazudott?

Nem csupán a nyilvánvalóan többszörös traumán átesett megmentett öngyilkos vallomása vet föl kérdéseket. Az egyik tanú azt állította, hogy míg a főszolgabíró intézte felállított gettó ügyeit, tűrhetőek voltak a viszonyok, amikor azonban 10–12 nappal (valójában mintegy öt héttel!) később dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. vette át a felügyeletet, drasztikusan megromlott a helyzet. A tanú szerint az ő vallatása, verése során jelen volt a százados is, de nem csak akkor, hanem „*jóformán minden ember megkínzásánál*”.¹³¹ Szerinte a kínzások kimondottan a százados utasítására történtek. A tanú őt vádolta három (?) személy öngyilkosságával. PRÓKAY János volt cső.alhdgy. perének anyagából azonban tudni lehet, hogy „csak” két öngyilkossági kísérlet történt – és az egyik éppen az alhadnagy közbeavatkozása miatt nem sikerült. A tanú vallomása szerint őket hajnali ½ 4-kor „hajtották ki” a gettóból a vas-

útállomásra. Ez azonban egészen biztosan nem igaz, ugyanis tanú azt vallotta, hogy fényes nappal kísérték ki őket az állomásra. Azt is állította, hogy 450-en voltak, és csak hat tehervagon állt a rendelkezésükre. Ez sem igaz, ugyanis az előbb említett perben bebizonyosodott, hogy hét kocsival szállították el a deportáltakat, tehát az sem lehet igaz, hogy 80–85-en voltak összezsúfolódva egy-egy vagonban. A tanú azzal magyarázkodott, hogy „*a bevagonírozás nem rendszer és terv szerint történt, hanem aki bírja-marja alapon, állatok módjára hajtottak be bennünket...*”¹³² Egyébként a tanú határozottan állította azt is, hogy a vagonokban nem volt ivóvíz – ám a PRÓKAY János volt cső.alhdgy perében elhangzott tanúvallomások ezt is megcáfolták.

A tanúvallomásokban említett volt orosházi járási főszolgabíró¹³³ már PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ügyében is bebizonyította, bármire képes, csak hogy mentse a bőrét. Ezúttal, 1949. I. 3-án a kihallgatásakor azt adta elő, miszerint „*szolgabíráimtól tudomást szereztem arról, hogy Rödönyi szélső jobboldali beállítottságú személy...*” Amikor pedig sor került az orosházi gettó fölállítására, az első időben ugyan ő volt megbízva annak a felügyeletével, de azt egy idő múlva átvette a százados. Amíg ő felügyelte a gettót, addig megtiltotta a csendőröknek, hogy oda belépjenek, és telefont szereltetett föl azért, hogy őt bármikor el tudják azon érni „*a gettóba zárt zsidók*” (a tárgyaláson már úgy pontosított, hogy a zsidótanács tagjai). Amint megjelent dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. kikapcsoltatta a készüléket. Az további tevékenységéről konkrét adatokat nem tudott szolgáltatni, ezt csak a visszatért zsidók tehették volna meg elmondása szerint.¹³⁴

Nem csupán a BM ÁVH orosházi osztályán folytak ekkor a kihallgatások a dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. ügyében, ugyanis Egerben is kihallgattak egy tanút. Az akkor már ott élő volt orosházi csendőr főtörzsörmester előadta, hogy ő már 1945 júniusában följelentést tett az orosházi PRO-n, mert dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. 1944 szeptemberében megakadályozta, hogy – betegségére hivatkozva – hátramaradjon a városban, ehelyett kiküldette a frontra. Nagyjából ugyanazt vallotta korábbi parancsnokáról, mint a többi tanú. Úgy vélte, hogy a százados tevékenységével kapcsolatban azok az orosházi volt deportáltak tudnak „*bővebb és részletesebb felvilágosítással szolgálni, akik közül számosan visszatértek és ma is Orosházán élnek.*”¹³⁵

1949. I. 4-én Szolnokon gyanúsítottként hallgatták ki a volt csendőr századost. Ő ekkor tagadta, hogy részt vett volna a gettózásban (ez igaz is!), csak a zsidók elszállításában történő közreműködését ismerte el. Mint vallotta, „*a gettó felállítását a közigazgatási hatóság intézte, és én csak a későbbiek során lettem az orosházi szárny területén lévő összes gettók parancsnoka.*” Amikor átvette a parancsnokságot, az alá beosztott csendőröknek személyesen adta ki az eligazítást, miszerint az „*értékeket és pénzt, ami a megengedettnél több, el kell szedni mindenkitől, és jegyzékbe kell foglalni.*”¹³⁶ (Ezt egyébként a már említett 1944. VI. 13-i szolnoki értekezleten adták ki utasításként!) Azt is elmondta, hogy amikor átvette a gettó felügyeletét, magához hívta „*a gettóban megválasztott zsidótanács tagjait*”, akikkel közölte, hogy kötelesek együttműködni vele. Mint vallotta: „*túlkapásokat sohasem észleltem*”. Arra hivatkozott, hogy a vállalatokat a polgári ruhás csendőrnnyomozók végezték, akiket ő személyesen korábban nem ismert. Azt határozottan tagadta, hogy a gettó kiürítése előtt végrehajtott motozások során bármit is elsajátított volna. Vallomása szerint eredetileg hat tehervagont bocsátottak a rendelkezésükre, hogy azokban Békéscsabára szállítsák a mintegy 430-450 deportáltat, de a Tótkomlósról beérkezett, félig telt szerelvényvel együtt végül összesen hetet vettek igénybe. Becslése szerint ez 65-70 személyt jelentett kocsinként. Azt elismerte, hogy a gettóból kiinduló csoportot a kerékpárjával kísérte az állomásig. A GESTAPO szerepéről azt vallotta, hogy a debreceni csendőr kerületparancsnokság utasította őt a velük való együttműködésre. Egyébként pedig valamikor, 1944 áprilisában a békéscsabai kirendeltségről megjelent egy gestapós csoport SS-kisérettel, és egy 30 fős listával. A listán lévő személyeket behozatták, és a csendőrségen kihallgatták. Végül még egyszer kijelentette: „*a gettó területén semmiféle visszaélés vagy tetteges bántalmazás senki részéről nem történt, nem is hallottam róla, senkit agyonlövélssel meg nem fenyegettem, és azt sem láttam, hogy valakit ott megvertek volna.*”¹³⁷

A kihallgatásról, és az egész ügyről még aznap írt egy rövid jelentést az iratokról átfogó ismeretekkel rendelkező rendőr főhadnagy. A címzett nincs megjelölve az iraton, feltehetően a szegedi népügyésznek küldte. Ebben az olvasható, hogy „*a kihallgatott tanúk egybehangzó vallomása alapján kétséget kizáróan megállapítható gyanúsított orosházi ténykedése [...] gyanúsított konok tagadása is csak azt bizonyítja, hogy tudott a gettóban történekről...*”¹³⁸

1949. I. 12-én még egyszer kihallgatták a volt csendőrtisztet. Továbbra is „konok tagadásban” volt, azt állította, nem igaz az, hogy megtagadta élelem beszállítását a gettóba. Emellett arról nem volt tudomása, hogy bárki is meghalt volna a Békéscsabára történő elhurcolás alkalmával. Másnap az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) lekísértette a szegedi népügyészre, ahol a népügyész hallgatta ki.

Minden ellene felhozott vádat tagadott, továbbra sem tartotta bűnösnek magát. Állításai bizonyítására nem tudott tanúkat megnevezni. Lehetséges, hogy azért, mert az alá beosztott csendőrök tartózkodási helyét nem ismerte de az is elképzelhető, hogy csupán nem akarta őket belekeverni ebbe az ügybe. Kihallgatása végén a népbüvész háborús és „népellenes” büntett miatt elrendelte az előzetes letartóztatását, mert „*az előrelátható büntetés nagyságánál fogva a gyanúsított szökésétől alaposan tartani lehet*”.¹³⁹

A vádirat hat nap alatt megszületett. Ez azért szokatlan gyorsaság, ugyanis a népbüvész gyakorlatban nem egyszer fordult elő, hogy a kihallgatás után több hét is eltelt a vádirat elkészítéséig. A népbüvész a népbírászkodásról szóló 1945. évi miniszterelnöki rendelethez hivatkozva a 1949. I. 20-ai, 37/1949-2 n. számú vádiratában a dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. ellen egy rendbeli háborús büntett, valamint három rendbeli „népellenes büntett” elkövetése miatt emelt vádat.¹⁴⁰ A vádiratban lefektetett „bizonyíthatónak látszó” „tényállás” több sebből vérzik. Egyfelől már azon állítás sem igaz, miszerint a vádlott „*az 1944. év május hó első napjaiban felállított gettó parancsnoka*” lett volna. Erre semmiféle bizonyíték nem volt. 1945-ben még PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t vádolták meg ezzel. A vádiratban az olvasható, hogy a vádlott hívta Orosházára a „*IV. kerületi csendőrparancsnokságtól*” a nyomozókat (valójában Orosháza a VI. debreceni kerülethez tartozott) ezért érkezett meg négy polgári ruhás csendőrnyomozó a budapesti Államvédelmi Központtól. Az a különös, hogy ezt PRÓKAY János cső.alhdgy. említette az egyik beadványában, míg dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. a népbüvészégi kihallgatásakor — legalábbis a jegyzőkönyv szerint — erről egy szóval sem beszélt. A népbüvész végül 24 tanút beidézését kezdeményezte, akiknek döntő többsége orosházi illetőségű volt, de akadt egy-egy békéscsabai, budapesti, egri és szarvasi lakos is.¹⁴¹ Köztük volt az életfogytiglanra ítélt PRÓKAY János volt cső.alhdgy., aki akkor már a váci fegyház „lakója” volt. A listát utólag kiegészítették még két volt deportálttal. Az egyiket a vádirat elkészítése után két nappal a BM ÁVH fővárosi népbüvészégi kirendeltségén hallgatták ki, ám ő csak megismételni tudta a korábban kihallgatott tanúk vádjait. A vallomása annyiban érdekes, hogy ebből kiderült az orosházi bevagonírozásukra éjjel került sor, emiatt nem is láthatta, hogy dr. RÖDÖNYI Tibor cső.szds. jelen volt-e azon.

A szegedi népbíróság Orosházára kihelyezett tanácsának¹⁴² nyilvános főtárgyalása 1949. III. 28-án vette kezdetét. A vádlott továbbra is ártatlannak vallotta magát, és megismételte a szolnoki rendőrségen, majd a szegedi népbüvészészen tett vallomásait. Ezek kiegészítésekként előadta, hogy amikor át kellett vennie az orosházi gettó felügyeletét, Szolnokon részt vett egy eligazításon. Egy népbírósági tanú vallomása szerint ez 1944. VI. 13-án történt.¹⁴³ Másnap kellett átvenniük a csendőröknek a gettók feletti felügyeletet.) Ekkor megtudta, hogy feladata a felügyelete alá tartozó gettók — a szarvasi, mezőkovácsházi, tótkomlói, magyarbánhegyesi, csorvási és orosházi — zsidói „*pontos időre történő*” elszállításának biztosítása volt. Körbejárta a gettókat, így az orosházi is, amelyben „*a közvetlen felügyeletet*” PRÓKAY János volt cső.alhdgy. gyakorolta. Azt elismerte, hogy a gettóban azért kapcsolta ki a telefont „*hogy a ghettóval ne érintkezessen senki sem*”. Azt vallotta, hogy civil ruhás nyomozók, — akiket az Államvédelmi Központ rendelt oda — már akkor ott nyomoztak a gettóban, amikor ő azt „átvette”. Mint előadta, eredetileg hat vagonot rendeltek ki a zsidók elszállítására, de neki sikerült még egyet szereznie. (Ezt az egyik tanú megerősítette vallomásában.) Szerinte összesen 426 személyt vagoníroztak be, tehát egy kocsiban, átlagban mintegy 60 deportáltat helyeztek el. Továbbra is tagadta, hogy bárkit bántalmazott, vagy értékeit elvette volna. Amikor a tanácsvezető elétárta a nyomozati vallomását, kijelentette: az „*nem teljesen felel meg a valóságnak*”, mert a nyomozókat nem ő hívta be. „*Kihallgatásom alkalmával nem voltam abban a lelkiállapotban, hogy pontosan átgondoljam a történeteket.*”¹⁴⁴ (Azt gyanítom, hogy őt is megverték a kihallgatás során, akárcsak az alhadnagyot, legfeljebb erről még a tárgyalás során sem mert említést tenni...)

A sértett — de „érdektelen”-nek nyilvánított — 19 tanú nagyjából azt adta elő, mint ami a vádiratban is szerepelt. A vallomások között azonban felfedezhetőek ellentmondások. Például az egyik tanú, — akit 1947-ben PRÓKAY János volt cső.alhdgy. ügyében is kihallgattak — azt vallotta,¹⁴⁵ hogy a csomagok átvizsgálása során elszedett holmijként készítettek jegyzőkönyvet. Tehát nem igaz az, hogy a százados olykor „zsebre vágott” ezt-azt! Egy másik tanú úgy vallott, hogy a gettóban „*jó elbánásban*” volt részük.¹⁴⁶ Egyes vallomásokból az is kiderül, hogy a tanúk egy része csupán hallomásból tudott a vádlott „kegyetlenkedéséről”. Egyébként azt sem tisztázták a tárgyalás során, hogy végül is hány személy követett el öngyilkosságot állítólag a vádlott miatt.¹⁴⁷ A szembesítések minden esetben eredménytelenek voltak. A vádlott makacsul tagadott.

Kihallgatták azt a három szülészőt is, akik a gettóban a zsidó nők „egészségügyi vizsgálatát” végezték. Vallomásukból kiderült, hogy — ellenétben azzal, amit néhány tanú korábban vallott — ezeken a vizsgálatokon sohasem volt jelen a vádlott. A szintén kihallgatott volt főszolgabíró¹⁴⁸ már úgy finomí-

tott a rendőrségi kihallgatásakor tett vallomásán, hogy csupán szóbeszéd volt az, „*hogy meglehetősen szélsőjobboldali*”. Figyelemre méltó a mostani vallomásának azon része is, hogy ő sohasem látta a vádlottat „pálcával”, valamint az, hogy véleménye szerint „*a ghettóban az úgynevezett kiskirályok Prókai és Posta csendőrök voltak, mivel ezekre hallottam később panaszokat.*”¹⁴⁹ Utóbbi csendőr nevét addig senki sem említette a tanúk közül!

A már életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt PRÓKAY János volt cső.alhdgy. azt vallotta, hogy emlékezete szerint valamikor 1944. június első napjaiban Szolnokon kaptak eligazítást a gettósítással kapcsolatos teendőkről kapcsolatban. Ekkor közölték, hogy a zsidók mit vihetnek magukkal, és parancsot kaptak az értékek elszedésére is. Amikor átvették az orosházi gettó fölött a parancsnokságot, megjelentek a Debrecenből kiküldött csendőrnnyomozók, akik az értékek után kutattak. „*Az én jelenléteemben nem fordult elő semmiféle atrocitás sem.*” mondta.¹⁵⁰

A vádlottal egybehangzóan azt vallotta, hogy a százados csak két alkalommal jelent meg a gettóban — a tanúk egy része szerint éjjel-nappal bent volt —, egyébként neki „*csak ellenőrző feladata volt a ghettóban, s főleg arra kellett ügyeljen, hogy a gettó elszállítása a kitűzött időre megtörténjen.*”¹⁵¹ Az elszállításra a vagonokat a vádlott rendelte meg. „*A felsőbb parancs szerint 70 embert kellett egy vagonba elhelyezni. Végeredményben 7 és fél vagonban történt meg az elszállítás.*”¹⁵² Végül közölte, hogy összesen 426 zsidót szállítottak el az orosházi gettóból, és az „akcióban” 26 csendőr vett részt.

A védő¹⁵³ kérte, hogy annak igazolására, miszerint a vádlott az elszállítást közvetlenül megelőző időszakban napokig vidéken tartózkodott, ennél fogva valóban csak két alkalommal volt a gettóban, és nem volt sem „lovaglópálcája”, sem fényképezőgépe — egyes tanúk azt állították, hogy fényképezte őket kínzásuk közben —, kérte tanúként kihallgatni az általa megnevezett 9 személyt. Annak tisztázására, hogy az eredetileg csak öt vagonba kellett volna összezsúfolni a zsidókat, de a vádlott még szerzett kettőt, kérte egy volt állomásfőnök beidézését. Ezen kívül több vádpont tisztázására még további négy tanú beidézését kérte. Végül indítványozta, hogy szerezzék be a PRÓKAY-per iratait, mert azokból kiderül, hogy abban a perben ugyanazok a vádlottak, akik itt is tanúskodtak, még PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t vádolták meg ugyanazoknak a cselekményeknek az elkövetésével, amelyekkel ezúttal dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds-t.

A népügyész persze azt indítványozta, hogy a védelem által előterjesztett összes bizonyítási indítványt a népbíróság utasítsa el. Így is történt A népbíróság azzal utasította el az indítvány teljesítését, hogy „*az ügyet jelen állapotában is elbírálhatónak tartja, s a védelem által kért bizonyítási indítvány csak a tárgyalás elhúzását célozza.*”¹⁵⁴ Ezután a tanácsvezető elnök a bizonyítási eljárást befejezettek nyilvánította. A népügyész a vádat fenntartva kérte a vádlott megbüntetését, míg utóbbi és védője fellebbezést kérték.

Az ítéletet csak másnap hirdették ki. Mivel tanácskozási jegyzőkönyv nem készült, nem lehet tudni, hogy az ítéletet illetően egyhangú döntés született-e?

Az 1949. III. 29-i, Nb. 76/1949/7. számú ítéletével a népbírósági tanács¹⁵⁵ dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds-t háborús és „népellenes” büntett elkövetése miatt főbüntetésként életfogytiglani kényszermunkára, mellékbüntetésként pedig 10 év politikai jogvesztésre, és vagyonek kobzásra ítélte. Az indokolásból kitetszik, hogy a „tényállást” a nyomozati szakban fölvetett tanúvallomások, valamint a tárgyalás során kihallgatott tanúk vallomásai alapján állapították meg. Ha figyelmesen elolvassuk az ítéletben lefektetett „tényállást”, kiderül, hogy a népbírósági tanács hitvány munkát végzett. Arra nem volt képes, hogy tisztázza, a vádlott mikor vette át a gettó felügyeletét, és az tulajdonképpen hány napig volt a csendőrség irányítása alatt. Úgy állították be most is, mint ha a százados önhatalmúlag vetette volna el a deportálandó zsidóktól a náluk lévő ékszereket, készpénzt, személyi iratokat, miközben erre utasítást kaptak. Hiába lehetett volna tisztázni a védelem által beidézni kért tanúkkal, hogy csupán két alkalommal ment be a gettóba — egyébként ugyanezt vallotta a tárgyaláson a már elítélt PRÓKAY János volt cső.alhdgy. is —, a népbíróság megelégedett a sértett felek nyilvánvalóan elfogult vallomásaival. Az előzetes koncepciónak megfelelően megalkotott „tényállás” alapján szögezték le azt, hogy dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. „*cselekményeivel a reábizott hatalommal visszaélve kegyetlenkedett, és tette volt emberek törvénytelen megkínzásának.*”¹⁵⁶

A népbíróság egyébként „*súlyosbító körülménynek találta a halmazatot, és a vádlott magas műveltségét [utalás a jogi végzettségre – V. G. megj.], ezzel szemben a népbíróság enyhítő körülmény nem észlelt...*”¹⁵⁷ Egy volt csendőrtiszt esetében az utókor nem lepődhet meg, hogy enyhítő körülmény nem észlelték a RÁKOSI-diktatúra időszakában...

Mivel az ítélet ellen – nem tudni milyen okból – az elítélt és védője nem nyújtott be fellebbezést, az jogerőre emelkedett.

Őt is kiszabadították a forradalmárok 1956-ban a váci fegyházból. Egy 1964. XI. 17-én a Belügyminisztérium III/III-3b alosztályán készített javaslatból az derül ki, hogy 1957. II. 18-án nyugatra szökött („disszidált”).¹⁵⁸

Összességében a két perről azt lehet elmondani, hogy — mint az 1945 és 1950 közötti népbírósa-gi eljárások jelentős része — koncepciók jellegűnek tekinthetők. A vádiratokat kizárólag a nyomozati szakaszban fölvetett tanúvallomások alapján állították össze. PRÓKAY János volt cső.alhdgy-t 1946. II. 1-ei, idézett beadványából kiderül, hogy a rendőrségi kihallgatásakor „a legbrutálisabb testi bántalmakat” szenvedte el, vagyis megkínózták. Bár ilyen panasza dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds.-nek nem volt, egyáltalán nem lehet kizárni, hogy ő sem úszta meg a kihallgatását verés nélkül. Arra is föl kell hívni a figyelmet, hogy a tárgyalások során azokat a vallomás-részleteket, amelyek nem illettek bele a vádiratban megfogalmazott koncepcióba, az ítélet meghozatalakor egyszerűen figyelmen kívül hagyták a népbírák. A tanúk egy jó része nyilvánvalóan hazudozott, és tetten érhető náluk a bosszú-szomj is. PRÓKAY János volt cső.alhdgy-nak teljesen igaza volt, amikor azt írta, hogy a bosszú első-sorban nem az ő személye, illetve dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. ellen irányult, hanem valójában rajtuk keresztül a csendőrséget ítélték el. Erről a két perről is elmondható az, mint a szegedi népbíró-ság első – enyhén szólva is botrányos – ítélete¹⁵⁹ kapcsán kénytelen voltam megállapítani: egy „jogi-politikai állatorvosi ló” jellege van az eljárásnak...

Jegyzetek:

¹ KAISER ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* ; PARÁDI: *Magyar csendőrség-történelmi tanulmányok.* ; REKTOR

² KOVÁCS Zoltán András. ; MOLNÁR

³ „A volt csendőrségi személyek” megfogalmazás azt jelentette, hogy nem csupán a csendőr tisztekre és a csendőrs legénység-re (a csendőrs legénység — hasonlóan más fegyveres őrtestület legénységéhez — a Magyar Királyi Honvédség altiszti karának a jellegével bírt), hanem a gazdasági alkalmazottakra, irodai személyzetre is vonatkozott az előírás. A bizottság első elnöke RÉV-ÉSZ Géza volt, majd 1946. I. 1-től három éven keresztül RÉTI Károly.
1 690/1945 (V. 10.) ME.r.

⁴ Loc.cit. 131-132.p.

⁵ REKTOR Béla 1948-ban menekült nyugatra. Ő a szerzője a Magyar Királyi Csendőrség teljes történetét első ízben bemutató könyvnek, amelyet 1980-ban az USA-ban publikáltak.

REKTOR: 301.p.

⁶ Az amerikai hatóságoknak 1950-ben összeállított memorandum szerint 1945 márciusában mintegy 50 fő tiszt és 1000 fő „legénységi állományú csendőr” tartózkodott a későbbi Nyugat-Németországban, azaz amerikai, angol és francia megszállási övezetben.

Memorandum.

⁷ KOVÁCS Zoltán András. 119.p.

⁸ A szervezet élén az első években HOLZSCHLAG (HOLLÓS) Ervin alezredes állt. Ő volt az ötvenes végi csendőr-ellenes nyomozások vezetője, őt tartották a „csendőrkérdés” szakértőjének. HOLZSCHLAG (HOLLÓS) Ervin (1923–2008) eredetileg szűcssegéd, 1945 után „pártmunkás”, funkcionárius. A világháború alatt az illegális KMP tagja, SÁGVÁRI Endre és CSERMANEK (KÁDÁR) János közeli munkatársa. Az '50-es években több tanfolyamot, pártiskolát végzett, majd az ELTE történelem szakán szerzett diplomát. (Korábban csak 6 elemije volt.). 1956. XI. 4. után került a Belügyminisztériumba, részt vett a NAGY Imre és társai-per előkészítésében. 1957. júniusától a BM II/5. („belső reakció”) alosztály helyettes vezetője lett, 1958-tól ő foglalkozott a volt csendőrök azon részével, akik kommunistaellenes nyomozásokban és/vagy az újvidéki razziában vettek részt. 1962-ben őt is elbocsátották a belügyből, ettől kezdve történészként vált ismertté.

⁹ Dr. VALENTINY Ágoston igazságügyminiszter a népbírósa-gi törvény tervezetének az elkészítésére dr. BURGER (BOJTA) Ernő Béla és dr. KOCH (RÉCZEI) László miniszteri tanácsosokat kérte fel, a kodifikációs munkában pedig a Magyar Kommunista Párt által delegált KOVÁCS Kálmán is részt vett. dr. KOCH (RÉCZEI) László nevéhez fűződik a „népellenes büntett” fogalmának bevezetése A „népellenes büntett” fogalma az orosz „vrag narodov” (a „nép ellensége”) átvétele volt.

ZINNER: A magyar nép nevében? 115.p.

¹⁰ Számos esetben előfordult, hogy olyan nagyobb településeken, melyeken önálló népbírósa-got nem állítottak fel (például Berettyóújfalú, Hódmezővásárhely, Makó, Szentés, Békéscsaba, Orosháza), valamint olykor kisebb településeken (amikor a nagy létszámú tanú utaztatása költséges lett volna) úgynevezett kihelyezett népbírósa-gi tanácsok tárgyalták az ügyeket. Ekkor a népbíró és a népbírósegéd utazott el a főtárgyalás helyszínére, és a helyi pártszervezetek által delegált népbírákkal együtt ítélték el.

¹¹ 81/1945. (I. 25.) ME.r.

¹² 1 440/1945. (IV. 27.) ME.r.

¹³ A Népbírósa-gok Országos Tanácsának (NOT) első elnöke dr. SIMÁNDI Tamás volt, de őt másfél év múltán lemondatták (hamarosan börtönbe került), és dr. MAJOR Ákos lett az utóda, akít 1948-ban dr. BOJTA Béla követett.

¹⁴ A témát az országgyűlésben BÁLINT Sándor kereszténydemokrata képviselő vetette fel, melyhez ADUBA Gyula pártonkívüli képviselő is csatlakozott.

LUKÁCS: 162.p. + 165.p.

¹⁵ ZINNER: „... éjjel nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket”. Szembenézés – a népbírósgokról feketén-fehéren. 19.p. + 35.p.

¹⁶ A Magyar Államrendőrség Politikai Rendészeti Osztályát még 1945 elején szervezte meg – egymástól függetlenül – TÖMPE András és PÉTER Gábor. A korabeli forrásokban sok esetben csak Politikai Osztály-ként emlegetik.

KRAHULCSÁN – MÜLLER.

¹⁷ PRÓKAY János 1899-ben született a Bihar vármegyei Fugyivásárhelyen. 1922-ben lépett csendőri szolgálatba. Gyulán, Kondoroson, Békéscsabán, Békésen, Szeghalmon, Gyomán, 1940. IX. 20-tól 1944. IX. 1-ig Orosházán szolgált, utóbbi két helyen már őrs-parancsnokként. (Népbírósgai vallomása szerint az orosházi őrs igen nagy létszámú, 34 fő volt, de a világháború, illetve a katonai behívások miatt ennél lényegesen kevesebben szolgáltak ott, ezért nagy volt a legénység leterhelése.) 1945-ben koholt vádak alapján népbírósg ítékezett felette. A koncepció eljárás során életfogytiglani elzárásra ítélték. Az 1956-os forradalom és szabadságharc során kiszabadult. További sorsa ismeretlen, feltehetően nyugatra emigrált.

MNL BML. XXV. 12/34. fond. PRÓKAY János népbírósgai aktája: Nb. 593/1948. (Az aktán belül található az Nb. 236/1945. sz. akta.) A tartalomjegyzék szerint az aktát 1973. XII. 3-án zárta le Budapesten egy ismeretlen nevű rendőr, 408 oldalszámmal.

¹⁸ „Alhadnagyk is csak az átlagot elérő tiszthelyettesek közül kiemelkedők lehetnek, amennyiben ezeknek az előléptetést közvetlenül megelőző 3 egymást követő évről kell az átlagon felüli »igen jó« minősítést felmutatniok.”

BALÁZS-PIRI: 309.p.

¹⁹ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 105. p.

²⁰ A letartóztatásakor a rendőrség elkobozta a nála talált „nagyempenységű” élelmiszert, valamint textil- és szövetárukat. Ezt a PRO „megőrzésre” elszállította, de a helyi orosz katonai parancsnokság az egészet lefoglalta azzal, hogy „a tulajdonos burzsuj és fasiszta”.

Loc.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 165. p. (Itt, és a továbbiakban, minden esetben betűhív idézetet alkalmazok.)

²¹ KEPECS – KLINGER: 92.p.

²² Egy 1944. IV. 14-i összeírásban 604 (majd a pótnévjegyzékben még 9) zsidó lakos neve olvasható.

MNL BML. op.cit. xerox tár, XV.33. 215 fond, Zsidó hitközségi tagok összeírása, 1944. április. Névjegyzék. Orosháza községben lakó és tartózkodó zsidókról. (Az anyagot a VI. debreceni csendőrkörlet nyomozó alosztálya állította össze.)

²³ „A gettósítást Orosházán is a járási főszolgabírónak kellett megoldania. Ő nem volt rosszakarátú ember, az utasítást az orosházi zsidók vezetőivel titokban egyeztetve hajtotta végre.” Az orosházi járás főszolgabírája ekkor dr. HAVIÁR Lajos volt.

DÉNES

²⁴ PRÓKAY János és RÖDÖNYI Tibor vallomásaiban 5 nappal későbbre, 26-ra tették az elszállítás időpontját.

BALOGH: 170.p.

²⁵ Loc.cit. 170.p.

²⁶ BIRKÁS az MKP helyi titkára vagy nem volt tisztában vele, hogy a nyomozást a debreceni csendőryomozók folytatták le, és abba az őrsparancsnok nem „folyhatott bele”, vagy tudatosan hazudott. Valószínűleg az utóbbi az igaz.

²⁷ MNL BML. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 40. p.

²⁸ Loc.cit. 44. p.

²⁹ Loc.cit. 45. p.

³⁰ Loc.cit. 39. p. (Dr. FAITH Alfréd vallomása.)

³¹ Dr. HAVIÁR Lajos főszolgabíró kihallgatását SZÉKELY Gyula az orosházi PRO vezetője végezte.

Loc.cit. 51. p.

³² A volt őrs-parancsnokot az orosházi PRO helyettes vezetője ERDEI András hallgatta ki. A kihallgatott nem ismerte el, hogy BIRKÁST az ő provokációja nyomán verték meg a nyomozók.

Loc.cit. 36.p.

³³ Loc.cit. 36.p.

³⁴ A kihallgató dr. SÁRKÁNY György népbíró volt.

Loc.cit. 84-85.p.

³⁵ A beidézett csendőr FÖLDES Ferenc volt.

Loc.cit. 61. p.

³⁶ Loc.cit. 62. p. (Özv. HERCZ Jenőné vallomása.)

³⁷ Loc.cit. 92. p.

³⁸ 81/1945. (I. 25.) ME.r. 11. § 5. pont. + 15. § 2.pont.

³⁹ A zsidó származásának minősített állampolgárok kényszerlakhelyre (gettókba) költöztetéséről helyi szintű jogszabályok születtek. Lásd például Csanád vármegye alispánjának véghatározatára hivatkozva dr. vitéz VINTZE Sándor főszolgabíró körlevelét.

- MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 96.p.

- KERESKÉNYINÉ : 403-405.p.

⁴⁰ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 233.p.

⁴¹ 81/1945. (I. 25.) ME.r. op.cit. 11. § 5. pont.

⁴² 1 440/1945. (IV. 27.) ME.r. 15. § 3. pont.

⁴³ A többször módosított 1878/V.tc. 33. § 336. § 9. pont.

⁴⁴ 1942/X.tc. II. § 1. + 2. bek.

⁴⁵ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 83.p.

⁴⁶ A vádiratot a népbírósg elé terjesztő népbíró dr. SÁRKÁNY György, a vádlott kijelölt védője pedig dr. KOVALSKY Róbert gyulai ügyvéd volt.

⁴⁷ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 175.p.

⁴⁸ Közöttük volt az a DUMITRÁS Mihály is, aki följelentett egy nyugalmazott csendőr tiszthelyettest. Ennek bizonyítására kérte beidézni JUHÁSZ Péter volt újkígyósi csendőrt.

VINCZE: Egy nyugalmazott csendőr főtörzsőrmester kálváriája 1945 után.

⁴⁹ A beadványban található időpont tévedés lehet, ugyanis a források többsége 1944. VI. 21-ét említi a deportáltak elszállításának napjaként.

⁵⁰ Az eligazítást végző két csendőr tiszt HOMOKI László szds. és KÖNCZEY Gyula őrgy. (a 6. nyomozó alosztály parancsnoka) voltak.

⁵¹ A bántalmazott asszony dr. BÁRÁNY Aladárné, az öngyilkossági kísérletet elkövető pedig PILIS Lipótné volt.

⁵² SOMOSKÖVI Lajos volt cső.alhdgy. mellett PALOTÁS Lajos volt cső.alhdgy. és RIDEGH Mihály volt cső.ftörm. kihallgatását is kérte. SOMOSKÖVI Lajos 1897-ben született, 1918-tól teljesített csendőri szolgálatot. 1931-ben a csorvási őrs, 1936-tól a keveremesi őrs parancsnoka volt. 1942. III. 1-től berettyóújfalui szakasziparancsnok volt, onnan helyezték Orosházára, ahol 1944. X. 4-ig szolgált, szintén szakasziparancsnokként, alhadnagyi rangban. 1945 decemberében internálták, hamarosan eljárás indult ellene. 1946. I. 14-én a gyulai népbíróság háborús és „népellenes bűntett” miatt 13 hónapra ítélte, amit a NOT helyben hagyott. 1953-ban „közéllátás büntette” miatt hat és fél évre ítelték, 1956-ban feltételesen szabadlábra helyezték. 1956-ban passzívan viselkedett. Egy 1965-ös jelentés szerint „nevezett jelenleg is lojális híve a társadalmi rendszernek”. 1971. V. 19-én hunyt el Csorváson.

ÁBTL 3.1.9. V-1161, 41-42.p. + 45.p.

⁵³ A népbírósági tanács vezetője dr. JUHÁSZ Imre volt, a vádat pedig dr. SÁRKÁNY György népbíró képviselte. A tanács tagjai: ENYEDI Sándor (?), DÉRI Ferenc (?), PUSKÁS János (?), SÓLYOM Géza (szakszervezetek), TARKÓ Ferenc (?) és TARKÓ Mihály (MSZDP). (Közülük DÉRIT kivéve mindnyájan részt vettek népbírákként BÓDI Ferenc főtörzsrőmester, volt szarvasi őrsparancsnok 1945. XI. 23-án kezdődő szarvasi tárgyalásán is.)

⁵⁴ A tárgyaláson dr. HARSÁNYI Béla hivatalból kirendelt ügyvéd látta el a védelmet. Az iratokból nem derül ki, hogy KOVALSKY mikor mondott le a védelemről, annyi bizonyos, hogy őt követően dr. SZENTTORNyai György ügyvédet, ügyészségi megbízottat rendelte ki a népbíróság. Ő azonban utóbbi funkciójára, valamint arra hivatkozva, hogy „elfogultnak érzem magam vádlottal szemben, nemcsak azért, mert a múlt rendszerben üldözött voltam, hanem azért is, mert velem szemben, saját személyemet értve alatta, vádlott kifogásolható módon viselkedett”, kérte fölmentését a közvédeői teendők alól. Az utóda, dr. LÁSZLÓ Károly 1945. IX. 11-én szintén lemondott a megbízatásáról arra való hivatkozással, hogy éppen annak a gettónak volt a „lakója”, amelyet PRÓKAY felügyelt. Az ő ajánlására végül dr. HARSÁNYI Béla ügyvédet bízták meg a védelemmel.

MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948., 214.p. +216.p.

⁵⁵ A jegyzőkönyvből nem derül ki, hogy az hány órakor kezdődött el, de valószínűleg a nap második felében, mert 10 tanú kihallgatása után „az idő előrehaladottságára tekintettel” a tárgyalást félbeszakították, és másnap folytatták.

⁵⁶ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 37.p. (STAUDOCH Károlyné)

(A csendőrök sohasem hordtak magukkal gumibotot vagy bármilyen egyéb ütőeszközt! VINCZE Gábor)

⁵⁷ A tanú rosszul emlékezett az időpontra, ugyanis a gettót 1944. V. 13-án állította fel az orosházi főszolgabíró, a csendőrség pedig nagyjából öt héttel később vette át a felügyelést.

⁵⁸ BALOGH István szerint dr. SONNENFELD Erzsébet nővére és édesanyja követett el öngyilkosságot a gettóban.

- MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 68.p.

- BALOGH: 169.p.

⁵⁹ Az elkobzott értéktárgyak leltározását FÖLDESI Ferenc, RIDEGH Mihály és MUCSI Lajos csendőrök végezték.

⁶⁰ RÖDÖNYI Tibor cső.szds. úgy becsülte három évvel később, hogy 430-450 embert szállítottak el Orosházáról.

⁶¹ Már a népbírósági tárgyalás alatt hallgatták ki az orosházi PRO-n STERNBERG Bertalan kereskedőt, aki azt vallotta, hogy a tehervagonba 80 deportáltat préseltek be, ami ellen panasszal élt, de PRÓKAY „azt mondta, hogy nemsokáig lesz nekünk erre szükségünk, s arra a kis útra ki fogjuk bírni.” (Az alhadnagy nyilván arra utalt, hogy Békéscsabaig csupán 40 kilométert kell kibírni, utána kiszállnak a vagonokból.)

MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 15.p.

⁶² LÖBL Rafaelné még azelőtt elhunyt, hogy a szerelvény megérkezett volna Békéscsabára.

BALOGH: 170.p.

⁶³ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 72.p.

⁶⁴ Loc.cit. 73.p. (CZIPELLE István vallomása.)

⁶⁵ Loc.cit. 74.p.

⁶⁶ dr. FAITH Alfréd tanú jelezte a tanúvallomásában, hogy a vádlottal haragos viszonyban van.

⁶⁷ Az 1906-ban született dr. SZEMENYEI Bálint 1942-től volt orosházi járásbíró. 1948 előtt az MSZDP, utána az MDP tagja. Az ötvenes években több járás bírója volt. 1958-ban nevezték ki az orosházi járásbíróág elnökévé.

MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 87.p.

⁶⁸ A vádlott korábbi kirendelt védője, akit később tanúként hallgattak ki dr. SZENTTORNyai György ügyvéd volt.

MNL BML. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 88.p.

⁶⁹ A nyilvánvalóan valótlanságot állító tanú az a TAFLER Elek volt, akinek a sógornője a gettóban megmérgezte magát.

⁷⁰ VOLOSINOVSKY György cső.szkv., PRÓKAY János cső.alhdgy. parancsnoksága alá tartozó őrsön teljesített szolgálatot.

⁷¹ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 107.p. (MANDL Margit vallomása.)

⁷² Loc.cit. 113-114.p.

⁷³ A népbírósági tanács munkáját dr. JUHÁSZ Imre vezette.

⁷⁴ 81/1945. (I. 25.) ME.r. 15. § 2. + 3. pontok

⁷⁵ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 42. p. (KÓNYA Lajos vallomása.)

⁷⁶ Loc.cit. 43.p. (CZIPELLE István vallomása.)

⁷⁷ Az öngyilkossági kísérletet megvalósító asszony PILISné volt.

⁷⁸ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 46. p.

⁷⁹ MNL BML. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 51.p.

⁸⁰ Loc.cit. 53.p.

⁸¹ Loc.cit. 56.p.

⁸² A vádat előterjesztő és az ítélet nyomán súlyosbításért fellebbező népbíró dr. SÁRKÁNY György volt, aki a kollektív felelősségre vonást hiányolta.

⁸³ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 220.p.

⁸⁴ Loc.cit. 221.p.

⁸⁵ Loc.cit. 223.p.

⁸⁶ BALOGH István szerint csupán mintegy 350-en tértek vissza Orosházára.

BALOGH: op.cit. 171.p.

⁸⁷ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 229.p.

⁸⁸ Loc.cit. 226.p.

⁸⁹ Loc.cit. 235.p.

⁹⁰ Loc.cit. 18.p.

⁹¹ A kérelmet elutasító népbírói tanács elnöke dr. JUHÁSZ Imre volt.

⁹² MNL BML. op.cit.239.p.

⁹³ A PRÓKAY János cső.alhdy. kérelmét elutasító népbírói tanács vezető bírása dr. SZABÓ Zoltán volt.

⁹⁴ Ebből lehet tudni, hogy az ügy előadója, dr. VITA Gyula javasolta, hogy az elsőfokú ítéletet („népellenes büntetett” elkövetése) minősítsék át háborús büntetetté. Ezt dr. FADGYAS András ellenezte, de a másik két bíró (dr. PIKLER Kornél és dr. SACHER Róbert) az előadó véleményével értett egyet. A büntetés mértéke tekintetében ismét eltérő véleményen volt dr. VITA és dr. FADGYAS. Előbbi életfogytiglani büntetés kiszabását indítványozta, míg utóbbi az elsőfokú ítélet helybenhagyását javasolta, mert szerinte ez a büntetés „nem áll arányban a vádlott alanyi bűnössége fokával”. A másik két bíró azonban ismét VITÁT támogatta. PRÓKAY János cső.alhdy. „bűnét” átminősítették háborús büntetetté, a büntetés mértékét pedig életfogytiglanra hosszabították.

MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 125.p.

(Sem a tanácskozási, sem a tárgyalási jegyzőkönyvben nincs föltüntetve az, hogy mely pártok delegálták a tanács tagjait. Dr. ZINNER Tibor jogtörténész baráti közlése szerint, ezáltal a tanács működése eleve törvénytelennek tekinthető. VINCZE Gábor)

⁹⁵ 81/1945. (I. 25.) ME.r.

⁹⁶ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 151-152.p.

⁹⁷ MNL BML. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 153.p.

⁹⁸ Loc.cit. 250-252.p.

⁹⁹ A PRÓKAY János volt cső.alhdy. kérelmének elutasítására javaslatot tevő néppügyész ugyanaz a SÁRKÉNY György volt, aki már korábban az ítélet súlyosbításáért folyamodott.

¹⁰⁰ MNL BML. op.cit. 248.p.

¹⁰¹ 1947. VII. 8-án dr. KOPCSÁNYI Dezső járásbíró és az a dr. SZENTTORNYAI György, — aki majdnem két évvel korábban azért mondott le PRÓKAY János volt.cső.alhdy. védelméről, mert a „múlt rendszer” üldözöttjeként elfogultnak érezte magát a vádlottal szemben — kihallgatta FLÓRIÁN Sándor pénzügyőri biztost, és KÖRÖSI Gyula, valamint NAGY József volt községi rendőrket, akik tulajdonképpen a korábbi vádban vagy a jogerős ítéletben foglalt, PRÓKAY János volt cső.alhdy-nek tulajdonított inkriminált cselekményeket nem igazolták. Egy hónappal később újabb volt községi rendőrt hallgattak ki. DÉNES József vallomása szintén cáfolta, hogy az 1941-es kommunistaellenes nyomozásban az alhadnagynak jelentős szerepe lett volna. Mint mondta az egészet a Debrecenből kivezényelt csendőrnnyomozók folytatták le, abban PRÓKAY János volt cső.alhdy-nek „alárendelt szerepe volt”. Egyébként senkitől sem hallotta, hogy akkor bárkit bántalmazott volna az alhadnagy. Azt csak mások elbeszéléséből tudta, hogy az elszállítás előtti napon PRÓKAY János volt cső.alhdy. intézkedett, másnapra álljanak elő lovas kocsik, hogy a betegeteket, öregeteket és a csomagokat azokon szállítsák ki az állomásra. RIDEG Mihály volt csendőr tiszthelyettes — aki 1920 óta ismerte az elítéltet — tudomása szerint PRÓKAY János volt.cső.alhdy. nem volt kirendelt parancsnoka az orosházi gettónak, csupán dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds.-el együtt adminisztratív teendőket láttak el. Ez a vallomás azért volt kardinális, mert valójában sem PRÓKAY János volt.cső.alhdy., sem dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. perében nem vált egyértelművé, hogy tulajdonképpen ki volt a gettó parancsnoka! Ő is hallott az öngyilkosságról és PILISNÉ öngyilkossági kísérletéről, SOMOSKÖVI alhadnagytól pedig a csendőrnnyomozók brutalitásáról is. Végül ezzel fejezte be a vallomását: „Prókai János mindent megtett a gettózottak érdekében, amit csak megtehetett, azonban ő a századosnak volt alárendelve, a százados pedig az osztályparancsnokságnak.”

Loc.cit. 11.p. + 50.p.

¹⁰² Loc.cit. 54. p.

¹⁰³ Az öngyilkosságot elkövető asszonyok TAFLERNÉ és PILISNÉ voltak, akik közül TAFLERNÉT már nem lehetett megmenteni.

¹⁰⁴ MNL BML. op.cit. 55.p.

¹⁰⁵ Az elutasítást javasoló néppügyész dr. SZIGETVÁRI János volt.

¹⁰⁶ MNL BML. op.cit. 249.p.

¹⁰⁷ A „felfolyamodást” PRÓKAY János volt cső.alhdy. ügyvédje dr. PÉTERFY Lajos nyújtotta be. Az elutasítást javasoló néppügyész dr. SZÜCS János volt. A PRÓKAY János volt cső.alhdy. ügyében beterveztett „felfolyamodást” elutasító Népbírói Országos Tanács (NOT) vezető bírása dr. JANKÓ Péter volt.

Dr. JANKÓ Péter (1907–1955) 1945 májusában lett a Budapesti Népbírói Tanács tagja. Ő tárgyalta számos háborús főbűnös (ENDRE László, SZÁLASI Ferenc és társai) perét. Ő ítélkezett a Magyar Közösség-perben is, de ő tárgyalta első fokon RAJK László és társai perét is. 1950-től a Legfelsőbb Bíróság másodelnöke. 1955-ben öngyilkos lett.

¹⁰⁸ MNL BML. op.cit. 177.p.

¹⁰⁹ Loc. cit.

¹¹⁰ Loc.cit. 244.p.

¹¹¹ Loc.cit. 320. p.

¹¹² A megyei bíróság tanácsának vezető bírása dr. KÁDÁR Géza volt.

¹¹³ A kérelmet elutasító Békés megyei bíróság tanácsát PARAIZS Endre vezette.

¹¹⁴ A volt csendőr alhadnagy téved, ugyanis az Államvédelmi Központot csak 1942-ben hozták létre.

KOVÁCS Tamás.

¹¹⁵ PRÓKAY János volt cső.alhdy. beadványában BUSAI Sándor volt cső.alhdy.-t nevezte meg.

¹¹⁶ PRÓKAY János volt cső.alhdy. 1954. VIII. 3-án kelt utolsó beadványának elutasítását indítványozó ügyész BAKOS Pál, az elutasítást megvalósító Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírása dr. NAGY Károly volt. PRÓKAY János volt cső.alhdy. büntetését jogerősnek nyilvánító Békés megyei bíróság elnöke GUIDI Béla volt.

¹¹⁷ Dr. RÖDÖNYI Tibor volt cső.szds. 1914-ben született Budapesten, értelmiségi családban. A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogi doktorátust, majd katonai szolgálatra vonult be. Az 1938. novemberi leszerelése után pár hónappal, 1939 februárjában jelentkezett a csendőrséghez. Mint hadapródörmester vonult be a Ludovikára, onnan szeptemberben a Böszörményi úti csendőr tisztképző iskolába helyezték, ahol 1940 júliusáig tanult. Véglegesítése után csendőr hadnagyként előbb Mátészalkára helyezték. 1941 júniusában előléptették főhadnaggyá, és kinevezték a sátoraljaújhelyi szárny helyettes parancsnokának. 1942 februárjában megbízták a nagyváradai II. számú csendőr szárny-parancsnokságának vezetésével. 1943 augusztusában léptették elő századossá, majd kinevezték a zalaegerszegi csendőr osztály segédtisztjévé. 1944 márciusában vezényelték Orosházára, megbízva az ottani csendőr szárny-parancsnokságának ellátásával. Itt szolgált mindaddig, míg a front közeledése miatt el nem vezényelték a személyi állománnyal együtt. 1945. II. 12-én, Budapest ostrománál esett szovjet hadifogságba. A gorkiji hadifogolytáborból szabadult, 1948. XII. 23-án érkezett haza. A debreceni átvevő-szűrőállomáson őrizetbe vette a politikai rendőrség, majd a budapesti toloncházba kísérték, onnan pedig az ÁVH Szolnoki Osztályára. Ott hallgatták ki először 1949. I. 4-én, az ellene fölhozott vádakkal kapcsolatban.

- MNL CSML. XXV. 8. fond, dr. RÖDÖNYI Tibor népbírósi aktája, Nb. 76/1949.

Az aktát 1968. X. 17-én zárta le 73 oldalszámmal egy ismeretlen rendőr. (A fedőlapon látható vizsgálati dosszié szám: V-25674. A dossziét 50 oldalszámmal 1968. X. 17-én zárta le DUDÁS László r. őrnagy.)

- MNL CSML. XXV. 8. fond, Nb. 76/1949. 37.p. + 48.p.

Az 1949. I. 4-i kihallgatásáról az ÁVH Szolnoki Osztályán fölvetett jegyzőkönyv és az 1949. III. 28-i népbírósi tárgyalás jegyzőkönyve.

- ÁBTL. 3.1.9. V-25674, 4-5.p.

(A Magyar Népjóléti Minisztérium Hadifogolygondozó Kirendeltsége Debrecenben kiállított igazolványa dr. RÖDÖNYI Tibor részére.)

¹¹⁸ MNL CSML. op.cit. XXV. 8. fond, Nb. 76/1949. 34.p. (Dr. BÁRÁNY Aladárné vallomása.)

¹¹⁹ Loc.cit. 20.p. (SZIRT Árpádné vallomása.)

¹²⁰ Loc.cit.

¹²¹ Loc.cit. 22.p. (WEINBERGER Imréné vallomása.)

¹²² Loc.cit. 18.p. (DÉR Lászlóné vallomása.)

¹²³ Loc.cit. 30.p. (KENDE Nándorné vallomása.)

¹²⁴ Loc.cit. 27.p. (NEUFELD Gézánné vallomása.)

¹²⁵ A szarvasi őrs-parancsnok BÓDI Ferenc volt.

Loc.cit. 35.p.

¹²⁶ Az elhunyt asszony TAFLEER Andrásné, a megmentett pedig PILIS Lipótné volt.

¹²⁷ MNL CSML. op.cit. 25.p.

¹²⁸ MNL BML. op.cit. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 8.p.

¹²⁹ MNL CSML. op.cit. XXV. 8. fond, Nb. 76/1949. 24.p.

¹³⁰ MNL BML. XXV. 12/34. fond, Nb. 593/1948. 8.p.

¹³¹ MNL CSML. op.cit. 9.p. (STERNBERG Bertalan vallomása.)

¹³² Loc.cit. 10.p.

¹³³ A főszolgabírói beosztást a vizsgált időszakban dr. HAVIÁR Lajos töltötte be.

¹³⁴ MNL CSML. op.cit. 13.p.

¹³⁵ A csendőr főtörzsörmester FÖLDES Ferenc volt.

MNL CSML. op.cit. 12.p.

¹³⁶ Loc.cit. 40.p.

¹³⁷ Loc.cit. 42.p.

¹³⁸ A jelentést tevő ÁRKUS István r.fhdgy. volt.

Loc.cit. 6.p.

¹³⁹ A kihallgatást és az előzetes letartóztatást elrendelő néppügyész dr. SZONDY György volt.

MNL CSML. op.cit. 46.p.

¹⁴⁰ - A jogszabály szerint háborús bűnös az is, aki „a megszállott területek lakosságával vagy a hadifoglyokkal való bánás tekintetében a háborúra vonatkozó nemzetközi jogszabályokat súlyosan megsértette, vagy a visszacsatolt területek lakosságával a reábizott hatalommal visszaélve, kegyetlenkedett, vagy aki általában felhajtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének vagy megkínzásának.”

81/1945. (I. 25.) ME.r. 11. § 5.pont.

- Eszerint „népellenes büntetben bűnös” az is, aki: „2. aki az 1939. évi szeptember hó 1. napját követő időben közhivatali ténykedése során a nép egyes rétegei ellen irányuló törvények és rendeletek végrehajtásában a számára előírt ténykedést túlhaladva, olyan tevékenységet fejtett ki, amely a személyes szabadságot vagy a testi épséget veszélyeztette vagy sértette, vagy egyes személyek vagyoni romlását elősegítette; [...] 5. aki a fasiszta és a demokráciaellenes törekvéseknek vagy a társadalom egyes rétegei üldözésének célját szolgáló hivatalos szerv, párt vagy társadalmi szervezet besúgójaként működött vagy annak számára adatokat szolgáltatott; 6. aki a fasiszta és a demokráciaellenes uralmi rendszer hatalmi eszközeinek saját céljaira való felhasználásával szemérem, vagyon vagy személyes szabadság elleni bűncselekményt követett el.”

81/1945. (I. 25.) ME.r. 15. § 2. + 5. + 6. pontok.

¹⁴¹ MNL CSML. op.cit. 67-71.p.

¹⁴² A kihelyezett tanács munkáját dr. KOZMA Andre vezette. A tanács tagjai voltak: BÁCSKAI Lajos (NPP), HORVÁTH István (FKGP), valamint KURUCZ László és TANÁCS János (mindketten MDP-delegáltak).

¹⁴³ A tanú BÓDI Ferenc volt cső.ftörm. szarvasi őrs-parancsnok volt.

¹⁴⁴ MNL CSML. op.cit. 49-50.p.

¹⁴⁵ A tanú MANDL Margit volt.

¹⁴⁶ MNL CSML. op.cit. 59.p. (Dr. LÁSZLÓ Károly vallomása.)

¹⁴⁷ Mint korábban volt szó róla, az egyik tanú, PILIS Lipótné követett el öngyilkossági kísérletet, de a hódmezővásárhelyi kórházban megmentették az életét. STERN Albertné szerint rajta kívül TAFLEER Andorné „és még mások is öngyilkosok lettek”, egy, már az elszállításakor is beteg asszony pedig Békéscsabán hunyt el.

Loc.cit. 54.p.

- 148 A vizsgált időszakban a főszo­l­ga­bí­rói tisztséget dr. HAVIÁR Lajos töltötte be.
 149 MNL CSML. op.cit. 55.p.
 150 MNL CSML. op.cit. 62.p.
 151 Loc.cit.
 152 Loc.cit.
 153 A védő dr. DOMONKOS Mihály volt.
 154 MNL CSML. op.cit. 65.p.
 155 A népbíró­sá­gi tanácsot dr. KOZMA Endre vezette.
 156 MNL CSML. op.cit. 77. p.
 157 Loc cit.
 158 ÁBTL. op.cit. 3.1.9. V-25674, 42.p.
 159 VINCZE

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BALOGH — BALOGH István: *Békés békétlenség. A Békés megyei zsidók története*. Tótkomlós - Budapest, 2007, Szerzői kiadás. 416 p. HU-ISBN 978 963 06 3037 5.
 (24.;25.;58.;62.;86.)
- KAISER: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.
 (1.)
- KEPECS – KLINGER — KEPECS József – KLINGER András (szerk.): *A zsidó népesség száma településként, 1840–1941*. Budapest, 1993, Központi Statisztikai Hivatal. 497 p. HU-ISBN 963 21 5006 6.
 (21.)
- KRAHULCSÁN – MÜLLER — KRAHULCSÁN Zsolt – MÜLLER Rolf (szerk.): *Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1. (A politikai rendészeti osztályok 1945–1946)*. Budapest, 2009, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó. 369 p. HU-ISBN 978 963 87 5542 1.
- LUKÁCS — LUKÁCS Tibor: *A magyar népbíró­sá­gi jog és népbíró­ságok 1945-1950*. Budapest, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó - Zrínyi Kiadó. 503 p. HU-ISBN 963 22 0715 7.
 (14.)
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945*. Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
 (1.)
- PARÁDI: *Magyar csendőrség-történeti tanulmányok*. Budapest, 2015, Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p. HU-ISBN 978 963 89 8280 9. /Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok, 1./ HU-ISSN 2415-9875.
 (1.)
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
 (1.;5.)

TANULMÁNYOK

- KOVÁCS Tamás — KOVÁCS Tamás: *Államvédelmi Központ 1942 – első kísérlet az egységes magyar állambiztonsági csúciszerv kialakítására. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XI.évf. (2010) 1.sz. 339-348.p. HU ISSN 1589-1674.*
 (114.p.)
- KOVÁCS Zoltán András — KOVÁCS Zoltán András: *Csendőrsors Magyarországon 1945 után*. 103-140.p. In OKVÁTH Imre (szerk.): *Katonai perek 1945-1958*. Budapest, 2001, Történeti Hivatal. 368 p. HU-ISBN 963 00 7464 8. /Közelmúltunk hagyatéka./ HU-ISSN 1586-9784.
 (2.;7.)

- MOLNÁR (2. ;) — MOLNÁR Judit: „Ürügy a deportálás.” A csendőrök felelősségre vonása 1945 után. 332-349.p. In GYARMATI György – LENGVÁRI István – PÓK Attila – VONYÓ József (szerk.): *Bűnbak minden időben. Bűnbakok a magyar és az egyetemes történelemben.* Kronosz Kiadó – Magyar Történelmi Társulat – Allambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára, Pécs – Budapest, 2013. HU-ISBN 978 615 53 3945 5.
- VINCZE (159. ;) — VINCZE Gábor: Egy jogi-politikai „állatorvosi ló” – a Fülöp Imre elleni népbírói eljárás (1945–1950). 247-272.p. In MAKKAI Béla (szerk.): *A Felvidék krónikása. Tanulmányok a 70 éves Popély Gyula tiszteletére.* Budapest, 2015. Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan. 379 p. HU-ISBN 978 963 41 4054 2.
- ZINNER: „. . . .éjjel nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket”. Szembenézés – a népbírói eljárásról feketén-fehéren. — ZINNER Tibor: „. . . .éjjel nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket”. *Szembenézés – a népbírói eljárásról feketén-fehéren.* 2016, Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete. 50 p. /MTA Law Working Papers [MTA Jogi munkaanyagok.], 1./ HU-ISSN 2064-4515.
- ZINNER: „A magyar nép nevében”? (9. ;) — ZINNER Tibor: „A magyar nép nevében”? 105-124.p. In HORVÁTH Zsolt – KISS Réka (szerk.): *Remény és realitás, Magyarország 1945.* Budapest, 2017. Nemzeti Emlékezet Bizottság. 415p. ISBN 978 615 56 5611 8.
- CIKKEK**
- BALÁZS-PIRI (18. ;) — BALÁZS-PIRI Gyula őrnagy: Próbacsendőrtől az alhadnagyig. 279-377.p. In MOHÁCSI Lajos (szerk.): *A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyve, negyvennegyedik évfolyam, 1936.* Budapest, 1936, Csendőrségi Lapok. 420 p.
- DÉNES (23. ;) — DÉNES György: Gettó Orosházán. *Remény*, X.évf. (2014) 1.sz. A folyóirat csak a világhálón jelent meg oldalszámozás nélkül. HU-ISSN 1419-077X. *Világhálón:* <http://www.remeny.org/remeny/2014-1-szam/dr-denes-gyorgy-getto-oroshazan/>
- Memorandum (6. ;) — Memorandum. *Bajtársi Levél*, XXXI.évf. (1978) 2.sz. 23-30.p. (A „Memorandum”-ot a *Bajtársi Levél* szerkesztősége OLCHVÁRY-MILVIUS Attila életrajzára hivatkozva jelentette meg.)
- FORRÁSKIADVÁNYOK**
- KERESKÉNYINÉ (39. ;) — KERESKÉNYINÉ Cseh Edit (szerk.): *A Békés megyei zsidóság történetének levéltári forrásai. Dokumentumok a Békés Megyei Levéltárból.* Gyula, 2002, Békés Megyei Levéltár. 498 p. HU-ISBN 963 72 3939 1. /Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból, 21./ HU-ISSN 0133-8668.
- LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK**
- ÁBTL (52.;117.;158. ;) — ÁBTL Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára.
- MNL BML (17.;19.;20.;22.;27.;28.;29.;30.;31.;32.;33.;34.;35.;36.;37.;39.;40.;45.;47.;54.;56.;58.;61.;63.;64.;65.;67.;68.;71.;72.;75.;76.;78.;79.;80.;81.;83.;84.;85.;87.;88.;89.;90.;92.;94.;96.;97.;98.;100.;101.;102.;104.;106.;108.;109.;110.;111.;128.;130. ;) — MNL Magyar Nemzeti Levéltár , BML Békés Megyei Levéltára.
- MNL CSML (117.;118.;119.;120.;121.;122.;123.;124.;125.;127.;129.;131.;132.;134.;135.;136.;137.;138.;139.;141.;144.;146.;147.;149.;150.;151.;152.;154.;156.;157. ;) — MNL Magyar Nemzeti Levéltár , CSML Csongrád Megyei Levéltára.
- KÉZIRATOK**
- VINCZE: Egy nyugalmazott csendőr főtörzsőrmester kálváriája 1945 után. (48. ;) — VINCZE Gábor: Egy nyugalmazott csendőr főtörzsőrmester kálváriája 1945 után. *Veritatis Imago*, II.évf. (2018) 1.sz. HU-ISSN 2559-9836. (Megjelenés előtt.)

JOGSZABÁLYOK

- 1878/V.tc.
(43.;
- 1942/X.tc.
(44.;
- 81/1945. (I. 25.) ME.r.
(11.;38.;41.;74.;95.;140.;
- 1 440/1945. (IV. 27.) ME.r.
(12.;42.;
- 1 690/1945 (V. 7.) ME.r.
(3.;4.;
- 1878/V.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről.
- 1942/X.tc. egyes közéleti visszaéléseket büntető rendelkezésekről.
- 81/1945. (I. 25.) ME.r. a népbírászkodásról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf. (1945) I. füzet 17-24.p.
- 1 440/1945. (IV. 27.) ME.r. a népbírászkodásról szóló 81/1945. M. E. számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf. (1945) I. füzet 121-125.p.
- 1 690/1945 (V. 7.) ME.r. a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf. (1945) I-VI. füzet 131-133.p.